ZSIDÓ POLITIKAI ÉS KULTURÁLIS FOLYÓIRAT • 495 Ft

2007. május / XIX. évfolyam 5. szám

szombat

Valki László: Az ENSZ és Izrael

Örökbefogadás a zsidó hagyományban és a zsidó államban

Íróinterjúk: Kőrösi Zoltán, Ungváry Rudolf

Három nap alatt a lélek körül

Apám, kézen fogva Szálasival

SZARVAS 2007

nemzetközi zsidó ifjúsági tábo

FOLYTATJUK

A JDC Magyarország és a Bálint Zsidó Közösségi Ház bemutatja **2007**-es nyári programját, melyben arra keressük a választ, hogy mi tartotta fenn a zsidóságot oly sok évezreden keresztül, és mi kellhet ahhoz, hogy mi is folytatni tudjuk. Mert mi biztos folytatjuk. :-)

I. turnus: július 1–13. **II. turnus**: július 15–27. **III. turnus**: július 29 – augusztus 10. **IV. turnus**: augusztus 12–24. **Információk**: 06-1-4130835 – Információk és online jelentkezés: **www.szarvastabor.hu** Jelentkezni április 22. és június 1. között lehet.

ALAPÍTVA 1894
BÁLINT ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI HÁZ

JDC

szombat

2007. május
5767 ijár
•
A Magyar Zsidó
Kulturális Egyesület
folyóirata.
Megjelenik évente tízszer.
•
Szerkesztőbizottság:
Deák Gábor
Hoffman Iván
Itamár Jáoz-Keszt
Kovács András
Seres László
Tatár György
Turán Tamás

Szerkesztőség:
Szántó T. Gábor
(főszerkesztő)
Gadó János, Novák Attila

Deák Andrea
(szerkesztőségi titkár)
Fritz Éva (pénzügyek)

Állandó külső munkatársak:
Csáki Márton, Peremiczky Szilvia,
Szegő Péter, Várnai Pál
•
A megjelenést támogatja:
Amerikai Joint Magyarország
Ronald S. Lauder Alapítvány
Magyarországi Zsidó Örökség
Közalapítvány

Nemzeti Kulturális
Alapprogram
•
Oktatási és Kulturális
Minisztérium
•
TASK FORCE FOR INTERNATIONAL COOPERATION ON HOLOCAUST EDUCATION, REMEMBRANCE, AND RESEARCH

A héber és jiddis szavak átírása
a szerzők felfogását tükrözi.
•
Terjeszti a LAPKER Rt.
•
A kéziratok szerkesztése lezárult:
2007. április 16-án.

Címlap:
Kurdi István montázsa

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
1065 Budapest, Révay u. 16.
Bálint Zsidó Közösségi Ház,
234-es és 235-ös szoba.
Telefon: 311-9214/136, 137
Telefon/fax: (36-1) 311-6665

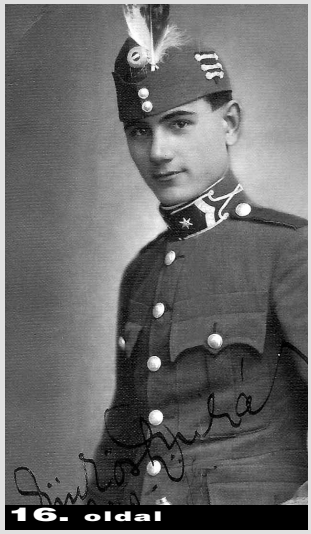
Lapunk e-mail címe:
info@szombat.org
Címünk az interneten:
http://www.szombat.com

Előfizethető a kiadóhivatalban,
illetve postautalványon
az OTP 11709002-20066703
„Szombat” számú alszámlán.
Lapengedély száma:
III/Kul/174/1989.

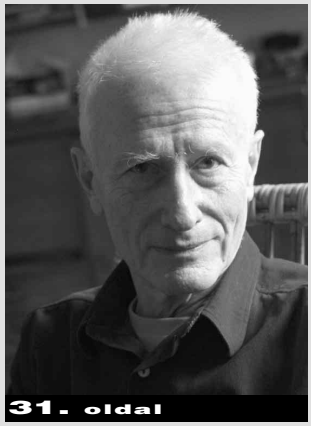
HU ISSN 0865-3844

Nyomdai előállítás:
Grafika Press Nyomdaipari Rt.

6. oldal

16. oldal

27. oldal

31. oldal

ÁLLÁSPONT

4 Gadó János
Soros kontra Rosenfeld – ki az igazi zsidó?

VILÁG

6 Valki László
Izrael és az ENSZ

11 Botrány a Zsidó Világkongresszusban
Miért kellett lemondania Israel Singernek? (n.a.)

12 A tanárok felhagynak a holokauszt oktatásával...
(jég)

IZRAEL

13 Mi ebben a szégyellnivaló?
Örökbefogadás Izraelben (Shiri Zsuzsa)

HAGYOMÁNY

14 Adoptálás – a zsidó jog szerint
(Sturovics Andrea)

HAZAI DOLGAINK

16 Pünkösti Árpád
Apám, kézen fogva Szálasival
(I. rész)

20 Újraválasztott vezetők a Budapesti Zsidó Hitközségben
(Szegő Péter)

21 Síp utca 12.
„Ez az a ház, ahol semmi se változik...”
BZSH választás

22 Csend, rend, fegyelem
Mazsihisz választás (Csáki Márton)

22 Új elnök, új tervek
(MCSZ-közgyűlés) (cs.m.)

25 Három nap alatt a lélek körül
Kabbalaszeminárium a Mazsike szervezésében
(Réz Anna – Gadó János)

KULTÚRA

27 Emlékezet nélküli ország
Kőrösi Zoltánnal beszélget Csáki Márton

29 Kőrösi Zoltán
Árnyékok

31 „Mindenkinek a saját portája előtt kell söpörnie...”
Ungváry Rudolffal beszélget Várnai Pál

KULINÁRIA

34 Menta terasz
Formához a tartalom

GADÓ JÁNOS

Soros kontra Rosenfeld – ki az igazi zsidó?

Az angolszász világ nyilvánosságában hónapok óta csapkodnak a hullámok egy tanulmány nyomán, amely az Izrael körüli szűnni nem akaró küzdelmekben új frontot nyitott – vagy inkább felhívta a figyelmet egy mind nagyobb súlyúvá terebélyesedő frontvonalra.

Alvin H. Rosenfeld[1] – az irodalomtörténet professzora az Indiana Universityn – egy tanulmányában azokra a „progresszív" szerzőkre hívta fel a figyelmet, akik a nyilvánosság előtt zsidó voltukat hangsúlyozva vesznek részt az Izrael-ellenes retorikai küzdelemben.[2]

Az amerikai professzor szerint az új antiszemitizmus zsidó élharcosai „Izrael legitim bírálata" ürügyén a zsidó állam létjogosultságát kérdőjelezik meg. Illusztrációként lássunk tanulmányából egy rövid részletet!

„Az új antiszemitizmus egyik valóban új és mélységesen aggasztó vonása: elkülöníti a zsidó államot, és egyedül csak őt mint szuverén és biztonságos létezésre méltatlan politikai képződményt. Amint Jacqueline Rose a The Question of Zion *szerzője írja: »A nemzet eljátszotta lelkét, már létrejötte pillanatában.« Rose az új antiszemitizmus egyik legnyomasztóbb vonását testesíti meg: a zsidók részvételét ennek anticionista megfogalmazásában. Könyve (…) inkább vádbeszéd, mint a téma vizsgálata… Rose-t foglalkoztatja a cionizmus, de, mint írja: „visszataszítja", hogy durva bűncselekményeket támogat. Mintha csak az erőszak »a zsidó állam kezdettől elrendelt sorsa lenne«. Az állam »durva erőszakszervei« nem csupán »jogtalanságot« zúdítottak a palesztinokra, de »meghiúsították Izrael erkölcsi küldetését«, kockára tették a zsidó nemzet »épségét és biztonságát«, és most már »a diaszpóra zsidóságának biztonságát is fenyegetik« azzal, hogy új antiszemitizmust provokálnak. Összegezve tehát: Izrael jelenlegi útja »rossz a zsidó népnek« és mindenki másnak… »A cionizmus kollektív elmezavar« – írja Rose, s mindazok, akik ezt az irányzatot támogatják, csoportneurózisban szenvednek."*

Kritikus esszéjében Rosenfeld sorra veszi a hasonló stílusban vádaskodó zsidó értelmiségieket, akik tanulmányaikkal, esszéikkel, köteteikkel immár önálló műfajt teremtettek. Számosan közülük nem csupán származásuk, hanem elkötelezettségük, munkásságuk alapján is zsidónak mondhatják magukat. Rosenfeld példaként idézi Daniel Boyarint, a magas presztízsű Berkeley Egyetem Talmud professzorát, aki szerint: amiként a kereszténység elpusztult Auschwitzban és Treblinkában, *„úgy pusztulhat el az én zsidóságom Nabluszban és Hebronban"*.

Izrael rituális erkölcsi megbélyegzői közül természetesen nem hiányozhatnak a holokauszttúlélők vagy azok gyermekei: ki lenne alkalmasabb náluk arra, hogy az izraeli katonákat a náci szoldateszkához hasonlítsa? Akik e gyászos szerepet felvállalják, valóban úttörőnek mondhatók: nyomukban immár a médiamunkások széles tömege is szégyenérzet nélkül nácizhatja le Izrael Államot.[3]

„BÜSZKE VAGYOK RÁ, HOGY SZÉGYELLEM, HOGY ZSIDÓ VAGYOK!"

– ekképp jellemzi Rosenfeld azoknak a magatartását, akik fennen hangoztatják a nyilvánosság előtt, zsidóként mennyire szégyellik Izrael tetteit. Az általa bírált értelmiségiek a modern tudományos gondolkodás (így előszeretettel a pszichológia és a pszichiátria), valamint a zsidó identitás számos elemét bevetik Izrael megbélyegzésére. Utóbbi készletből fontos a zsidók hagyományos humanizmusa, magasrendű etikája, erőszakmentessége, amellyel szembeállítják Izrael „agresszivitását", „militarizmusát" stb. Ezen az alapon számtalan – gyakran a hagyományokat „továbbfejlesztő" – rituálét gyártottak: lerombolt palesztin házak képeivel ékesített szukkoti sátor; „palesztin felszabadítási haggada"; ünnepélyes eskü, melyben lemondanak a zsidókat megillető izraeli bevándorlási jogról stb. Alvin Rosenfeld végkövetkeztetése: az Izrael legitimitását, létezési jogát elvitató zsidó értelmiségiek nem állíthatják, hogy semmi közük az utóbbi években fölerősödött, gyakran utcai erőszakba csapó antiszemitizmushoz.

Az esszé mindaddig nem keltett országos feltűnést, amíg a *New York Times* nem ismertette az általa kiváltott vitát – mely eladdig csak a szűkebb zsidó berkekben zajlott. Ettől a pillanattól kezdve azonban a „progresszív" értelmiség általános ellentámadásba lendült. „Boszorkányüldözés!" – kiáltották. McCarthy módjára megbélyegzik az Izrael és George Bush politikáját bíráló liberális, baloldali értelmiségieket! Ilyen vádakban részesült Rosenfeld és az írását megjelentető *American Jewish Committee*. Az ellentámadók különösen sérelmesnek találták, hogy az antiszemitizmussal hozzák őket kapcsolatba. Éppen fordítva van! –

lőttek vissza – Izrael kritikátlan támogatása váltja ki az új antiszemitizmust.

KI AZ IGAZI ZSIDÓ?

Az antiszemitizmus vádja a zsidók között pattog oda-vissza – itt tehát nem kulturált vita zajlik, hanem elemi küzdelem, melynek célja a másik fél leszorítása a porondról. A tét: ki jogosult a zsidóság nevében beszélni? Ha a „progresszív" értelmiségiek e területen megvetik a lábukat, a nagyközönség úgy láthatja majd, hogy az „igazi zsidók" elítélik Izraelt. Eddig ugyanis a zsidóság nevében megszólaló szervezetek Izrael mögött álltak, s az ország létezési jogának nyílt vagy burkolt megkérdőjelezését antiszemitizmusnak bélyegezték. Ez a vád a holokauszt óta tűrhetetlen. Ha azonban sikerül elhitetni, hogy az Izraelt támogató zsidó szervezetek és fórumok „oligarchikusak", „elidegenültek", s az autentikus zsidó hagyományt ma már a „progresszív" értelmiség képviseli, akkor az új antiszemitizmus vádját le lehet söpörni, s az Izraelt védő fal ledől. Ezért oly szívesen látott vendégek a „progresszív" zsidók az új antiszemitizmusban jeleskedő, keményen baloldali lapok hasábjain.

Az anticionista zsidók száma jelentéktelen a közösség létszámához viszonyítva, ám elit pozíciójuk a nyilvánosságban (egyetemi tanárok, írók, filmrendezők, vezető publicisták), rendkívüli aktivitásuk, örökös mozgalmárságuk, az általuk alapított rengeteg szervezet igen nagy befolyás látszatát kölcsönzik nekik. Csekély létszámukat ellensúlyozandó, oligarchikusnak, kirekesztőnek bélyegzik a nagy amerikai zsidó szervezeteket, amelyek miatt – úgymond – az ellenvélemény nem jelenhet meg a zsidó fórumokon. „Elnyomnak bennünket" – kiáltják kórusban a liberális médiát uraló értelmiségiek.

SOKADIK MENET: SOROS BESZÁLL

Az elnyomottakhoz március végén George Soros is csatlakozott írásával a tekintélyes *New York Review of Books* hasábjain. Terjedelmes opusának első harmadában Izraelt és a Bush-kormányt tette felelőssé a nem lohadó közel-keleti feszültségekért, amiért azok, „nem hajlandók elismerni a demokratikusan választott Hamasz-kormányt". Mindez nem is meglepő – folytatta – hiszen a témáról Amerikában már nem is lehet szabadon eszmét cserélni a túlsúlyossá nőtt Izrael-párti lobbiszervezet, az AIPAC befolyása miatt. A szabad eszmecserét elnyomó AIPAC zászlóvivőjeként mutatja be ezután Alvin H. Rosenfeldet, aki szerinte anticionistának, sőt antiszemitának bélyegez minden bírálatot. (Idézi ugyan Rosenfeldet, aki szerint a bírálat legitim, de Izraelt nácinak vagy apartheid államnak nevezni már nem az, ám állítására érdemben nem reagál.) Végül – tőle merőben szokatlan módon – Soros mély rokonszenvéről biztosítja „zsidó társait", és hasonlóan mély elkötelezettségéről Izrael Államot, ám a pozitív kibontakozás útja – szerinte – csak az Izrael-párti lobbi mindent átható befolyásának csökkentése lehet. (Az utóbbi egy-két évben az AIPAC a zsidó befolyás szimbólumává lett a politikailag korrekt médiában.)

A szintén befolyásos *The New Republic* hasábjain Rosenfeld válaszolt támadóinak. Ismét gyűjtött egy csokorra valót az Izraelre és a cionistákra szórt abszurd vádakból. (Egy példa: a fent említett Jacqueline Rose leír egy történetet, mely szerint Adolf Hitler és Theodor Herzl egyaránt jelen voltak egy Wagner-koncerten Párizsban, s ennek hatása mindkettőjüket meghatározó módon inspirálta további pályájukon. A képtelen história csak arra jó, hogy a cionizmust és a nácizmust – bármily abszurd módon – közös nevezőre hozza.) Rosenfeld ezután felvázolja a „progresszív" Izrael-bírálat háromlépéses taktikáját: 1. tégy valamilyen abszurd és sértő állítást Izraelről; 2. várd meg a kemény hangú visszautasítást; 3. kezdj el kiabálni, hogy íme, itt a bizonyíték: mindenkit leantiszemitáznak, aki bírálja Izraelt.

A ZSIDÓ ANTICIONIZMUS RÖVID TÖRTÉNETE

A zsidó anticionizmus csöppet sem új jelenség. Theodor Herzl eszméjét nemcsak a vallásos és az asszimiláns zsidóság utasította el születése pillanatától, hanem a baloldali, szekuláris zsidó mozgalmak is. A lengyel-orosz területeken meghatározó befolyású, szociáldemokrata szellemiségű, zsidó autonómiát hirdető Bund „burzsoá nacionalista" irányzatnak bélyegezte a cionizmust, és ez lett a hivatalos szovjet politika alapja is: a cionizmus (a modern héber nyelvvel együtt) az első perctől kezdve átok alá esett. Az „anticionizmus" a zsidóellenes kampányok fedőneve volt szerte a kommunista világban, amelyekből sosem hiányzott egy-két lojális zsidó. A nyugati világban a Holokauszt, majd Izrael létrejötte nyomán egy időre margóra szorult az anticionizmus, de mindig akadtak befolyásos zsidó értelmiségiek, akik „őrizték a lángot". 1973 után a világhatalma csúcsára érkezett Szovjetunióval az élen a kommunista rendszer valamint a harmadik világ hivatalos álláspontja lett az anticionizmus, amely 1977-ben az ENSZ-közgyűlés cionizmus = rasszizmus határozatával tetőzött. Ám a nyugati szellemi elit színe-java épp ebben az időszakban ábrándult ki a kommunizmusból, így a független (értsd: nem kommunista) értelmiség ekkor már nem követte a szovjet vonalat. Izrael megbélyegzése és kirekesztése ebben a korban az állami politika szintjén zajlott. A kommunista világ kimúltával rövid ideig élő „történelem vége" illúzió hozta el a közel-keleti békefolyamat csalóka reményét. 1990–2000 között a zsidó állam léte elfogadottnak tűnt: Izrael nevét ebben a rövid évtizedben a nyugati világban köpködés nélkül is ki lehetett ejteni. 2000 nyara, az új intifáda kitörése után azonban a világ tévéképernyőit elárasztották a palesztin gyermekre fegyvert fogó izraeli katona képei, s Izrael azon nyomban újra pária országgá változott. Ám a nyugati világban a kampányt most nem a kommunista pártok, hanem a „progresszív" értelmiség és a baloldali média vezényelték. Vagyis: az idők változásával a civil társadalom átvette az állam szerepét – az anticionizmus terjesztésében is. Ebbe a kampányba pedig kiválóan illenek a zsidó értelmiségiek, akik személyükkel hivatottak cáfolni az antiszemitizmus vádját.

Jegyzetek

[1] Alvin H. Rosenfeld egy korábbi írását a *Szombat* is közölte: *Antiszemitizmus és Amerikaellenesség,* Szombat 2004. március.

[2] Alvin H. Rosenfeld: *Progressive Jewish Thought and the New Anti-Semitism,* Amereican Jewish Committe, 2006.

[3] Közülük Magyarországon is jól ismert Norman Finkelstein, a *Holokausztipar* c. mű szerzője (Kairosz kiadó, 2003).

ÚJ ANTISZEMITIZMUS

című konferenciánk nyomán készülő, azonos című kötetünk az ünnepi könyvhéten, június elején lát napvilágot. Ízelítőül ezúttal Valki László nemzetközi jogász írását közöljük.

VALKI LÁSZLÓ

Izrael és az ENSZ

A KÖZGYŰLÉSI HATÁROZATOK

Az izraeli delegátusok vegyes érzelmekkel vesznek részt az ENSZ tanácskozásain. Erre – különösen 2004 júliusa óta – minden okuk megvan. Ekkor tette ugyanis közzé a hágai Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleményét, amely jogellenesnek nevezte a „fal" felépítését a Nyugati-parton, megállapította, hogy Izrael köteles az eddig elkészült részek lebontására és a palesztinoknak okozott károk megtérítésére.[1] Nem telt el három hét, és a közgyűlés – kifejezetten ebből a célból összehívott – rendkívüli ülésszakán hozott, felszólító módban megfogalmazott határozatában megismételte a véleményben foglaltakat.[2] A határozat szövege felháborodást váltott ki a zsidó államban, korántsem először. Sorrendben ez volt ugyanis a közgyűlés 323. aktusa, amely elítélte az izraeli magatartást, miközben a testület arab országot még egyetlen esetben sem marasztalt el.

A közgyűlés először 1967-ben, a hatnapos háborút követően fejezte ki nemtetszését, mondván, hogy Izrael Jeruzsálem státusának megváltoztatására készül.[3] A testület a következő években még csak néhány alkalommal foglalt állást a közel-keleti helyzettel kapcsolatban, 1975-ben azonban már megfogalmazta elhíresült határozatát, amely egyenlőségjelet tett a cionizmus és a rasszizmus között.[4] Az ilyen és ehhez hasonló aktusok száma a nyolcvanas években növekedett. Eleinte évenként 10-15, az utóbbi tíz esztendőben pedig menetrendszerűen évi 25-30 határozat ítélte el Izraelt. Ezek újra és újra a hatnapos háborúban megszállt területek elhagyására és a palesztin nép önrendelkezési jogának helyreállítására szólították fel a zsidó államot. Mindeközben egyetlen szót sem szóltak az izraeli civil lakosság ellen elkövetett öngyilkos merényletekről és más terrorcselekményekről.

A közgyűlési határozatok jogi értelemben véve csupán ajánlások, így azok senkire – így Izraelre – sem kötelezőek. Ezekkel a nemzetközi média is alig foglalkozott, hiszen nem volt hírértéke annak, hogy a közgyűlés sokadik alkalommal marasztalja el a zsidó államot. Az izraeli delegátusok mégsem voltak irigylésre méltó helyzetben, hiszen az utóbbi évtizedben a közgyűlés őszi ülésszakain úgyszólván hetente voltak kénytelenek szembesülni a testület többséggel elfogadott, elítélő álláspontjával.

Ez a jelenség látszólag könnyen magyarázható. A többséget a szervezetben hosszabb ideje az el nem kötelezett országok alkotják. Napjainkban az ENSZ 191 tagállamából 116 vallja magát a mozgalom részesének, köztük olyan miniállamok, mint pl. a 80 ezer lakosú Seychelles-szigetek. Ha e mozgalom tagjai egymás között egyezségre jutnak, szilárd többséget alkotva könnyűszerrel megszavazhatnak bármilyen nekik tetsző – netán éppen általuk előterjesztett – határozati javaslatot.

Ezt a mozgalmat még a hidegháború első szakaszában indították el Belgrádban. A jugoszláv fővárosban 1961-ben 25 ország nyilvánította ki azt a szándékát, hogy nem kíván csatlakozni a szembenálló tömbök egyikéhez sem. Ezt persze nem kellett szó szerint érteni. A mozgalmat elsősorban a Szovjetunió igyekezett felhasználni saját világpolitikai céljai elérése érdekében. Moszkva minden lehetséges alkalommal az el nem kötelezettek barátjának nevezte magát, így számíthatott azok antikolonialista és „antiimperialista" szavazataira. A hidegháború befejeződése, illetve a Szovjetunió felbomlása után a mozgalom inkább a fejlődő világ gazdasági érdekeinek képviseletére helyezte a hangsúlyt, miközben fenntartotta korábban kialakult ellenségképeit. Az „ellenségek" sorában az első helyet csakhamar Izrael foglalta el. Ebben nem kis szerepet játszott egyébként az átfedő tagságú, jelenleg 57 államból álló Iszlám Konferencia Szervezete. Hasonló álláspontra helyezkedett az 53 tagállamot számláló Afrikai Egységszervezet is. Ez utóbbi Izraelt a térségben az egykori nyugati gyarmatosító hatalmak előretolt bástyájának tekintette.

E két szervezet közreműködésére talán legjobb példa annak a '75-ös határozatnak az előkészítése volt, amely rasszizmusnak bélyegezte a cionizmust. Ez bevezető mondataiban az el nem kötelezettek mozgalmának egyik nyilatkozatára[5] hivatkozott, amely „a legélesebben elítélte a világ békéjét és biztonságát fenyegető cionizmust". Egy másik mondatban a határozat az Afrikai Egységszervezet néhány hónappal korábban elfogadott állásfoglalására utalt.[6] Ez a „Palesztinát megszállva tartó rasszista rezsimnek" nevezte Izraelt, Zimbabwéhoz és Dél-Afrikához hasonlítva azt, kijelentve, hogy mindhárom állam politikájának közös imperialista gyökerei vannak. A közgyűlés határozatát egyébként a Szovjetunió és a szocialista országok megszavazták, míg a nyugati hatalmak – élükön az Egyesült Államokkal – nem.[7]

A kilencvenes évekre a helyzet megváltozott. Az el nem kötelezettekhez az európai tagállamok is csatla-

koztak, így aztán a közgyűlés számos alkalommal a jelenlevők túlnyomó többségének szavazatával ítélte el Izraelt. Egy 1990-ben elfogadott határozat például elmarasztalta a zsidó államot az első intifádával szemben alkalmazott módszereiért. A határozat megállapította, hogy az izraeli hadsereg „tüzet nyitott védtelen palesztinokra, sokakat megölt vagy megsebesített közülük […] lerombolta házaikat […] kollektív büntetéseket és őrizetbe vételeket foganatosított" ellenük, és ezzel jogsértést követett el.[8] Magáról az intifádáról nem nyilvánított véleményt. Az ENSZ tagállamai közül 141-en szavaztak igennel, és csak ketten – az Egyesült Államok és maga Izrael – nemmel.

Hasonló volt a helyzet 1994-ben is, amikor a közgyűlés néhány arab ország javaslatára felszólította az érintetteket, hogy csatlakozzanak az atomsorompószerződéshez, és nukleáris berendezéseiket helyezzék a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség ellenőrzése alá. Ez nyilvánvalóan Izrael ellen irányult, mivel az általánosan elterjedt feltételezés szerint a térségben csak a zsidó államnak volt nukleáris fegyvere. A javaslat mellett 60, ellene 4 állam szavazott, míg 100-an tartózkodtak a szavazástól.[9] Az európai államok azzal, hogy maguk is a tartózkodók között voltak, lehetővé tették, hogy az előterjesztett határozati javaslat kapjon többséget. A következő esztendőkben a közgyűlés már konszenzussal – azaz szavazás nélkül – fogadott el olyan határozati javaslatokat, amelyek a térség országait egy közelkeleti atomfegyvermentes övezet létrehozására hívták fel.[10] A tagállamok 2001-ben 130 igen szavazattal, 2 nem ellenében és 10 tartózkodással elítélték azokat az országokat, amelyek nagykövetségeiket az Izrael által jogellenesen fővárossá nyilvánított Jeruzsálembe helyezték át.[11] Az Egyesült Államok – amelynek nagykövetsége Tel-Avivban van – tartózkodott a szavazástól.

Izrael 2003-ban szánta el magát először – és feltehetően utoljára – arra, hogy saját határozati javaslatot terjesszen a közgyűlés elé. A javaslat felhívta volna a palesztinokat arra, hogy óvják az izraeli gyermekek életét.[12] Ez válasz lett volna arra az egyiptomi indítványra, amelynek értelmében Izraelnek a palesztin gyermekek életét kellene óvnia. Az izraeli javaslatot elutasították, az egyiptomit megszavazták.[13]

A HATÁROK KÉRDÉSE A KÖZGYŰLÉSBEN ÉS A BIZTONSÁGI TANÁCSBAN

A közvéleményben az a benyomás rögzült, hogy a közgyűlésben csak az Egyesült Államok állt ki Izrael mellett,

Az ENSZ közgyűlése

Chaim Herzog izraeli ENSZ delegátus összetépi a cionizmus= rasszizmus határozatot

míg az Európai Közösség tagjai mindig a zsidó állam ellen szavaztak.[14] Az utóbbiak az elmúlt másfél évtizedben valóban szinte mindig a többséggel – azaz az el nem kötelezett országokkal – tartottak. Annak idején csatlakoztak hozzájuk a korábbi tagjelölt közép- és észak-európai országok is, amelyek tudomásom szerint egyetlen esetben sem tértek el közös állásponttól.[15]

Az Egyesült Államok sem támogatta azonban Izraelt egy sarkalatos kérdésben, a hatnapos háborúban elfoglalt területek jogi státusának, illetőleg a határok megvonásának ügyében. Izrael első határait a közgyűlés jelölte ki 1947-ben, amikor a volt brit mandátumterület Palesztina felosztására tett ajánlást. Ezek azonban csak rövid ideig voltak érvényesek, mert a zsidó államot már megalakulása napján megtámadták arab szomszédai. Az összecsapások 1949-ben fejeződtek be, ekkor a szembenálló erők kötelezettséget vállaltak a köztük húzódó fegyverszüneti vonal *(green line)* tiszteletben tartására. A nagyhatalmak – az Egyesült Államokkal együtt – ezt kezdték Izrael határainak tekinteni, és persze ugyanezt tették a környező arab országok is. 1949 és 1967 között valóban ez a fegyverszüneti vonal töltötte be az országhatár szerepét. Jogilag azonban ezt senki sem véglegesítette. Már csak azért sem, mert a zsidó államnak nem volt kivel megállapodnia, hiszen annak idején magát Izraelt a szomszédos arab államok egyike sem ismerte még el, sőt deklaráltan annak megsemmisítésére készült.

Az izraeli kormány 1967 óta a tárgyalásos rendezés stratégiájából indult ki. Számos alkalommal nyilatkozott úgy, hogy a végleges határokat kizárólag a szomszéd államokkal létrejött megállapodásokban rögzíthetik. Ez a stratégia először 1979-ben öltött testet, amikor a zsidó állam amerikai közvetítéssel békeszerződést kötött Egyiptommal. Kairó ekkor a Sínai-félsziget visszaadásának fejében elismerte az izraeli államot. A két ország között véglegessé vált a fegyverszüneti vonal alkotta határ, leszámítva a Gázai övezetet, amely Izrael ellenőrzése alatt maradt. Egy második békeszerződést 1994-ben Jordániával sikerült tető alá hozni, igaz, anélkül, hogy a felek megállapodtak volna a kettejük között húzódó határokról, illetve a Nyugati-part státusáról. Az utóbbiról ugyanis Ammán a jövendő palesztin állam javára már 1988-ban lemondott.

Izraelnek így a Nyugati-partról 1988 után voltaképpen nem is Jordániával, hanem palesztin politikusokkal kellett volna megállapodnia. Erre azonban az utóbbiak nem voltak hajlandók. Tovább bonyolította a helyzetet, hogy Izrael időközben nagyobb zsidó településeket létesített a Nyugati-parton, továbbá Jeruzsálem keleti részében és a Gázai övezetben. A közgyűlés ezt is számos alkalommal elítélte.

Egy ideig úgy látszott, hogy a kilencvenes évek elején elkezdődött oslói békefolyamat megoldást hoz. Annak keretében 1994-ben Izrael és a Palesztin Felszabadítási Szervezet kölcsönösen elismerte egymást, és tárgyalásokat kezdett a Nyugati-part igazgatásának részbeni átadásáról. Arafat azonban 2000-ben nem volt hajlandó aláírni a vitatott területek végső státusáról kötendő egyezményt, és megindította a második intifádát. Azóta a jogi helyzet nem változott. Izrael ugyan 2005-ben kivonult Gázából, de ezt egyoldalúan tette, senkivel sem állapodott meg. Kijelentette viszont, hogy cselekedete semmiképpen sem értelmezhető jogi precedensként.

Arafat az ENSZ-ben 1973-ban

Riyad Mansour palesztin nagykövet az ENSZ-ben

Dan Gillerman Izrael ENSZ-nagykövete

Az izraeli határok, illetve az 1967-es háborúban elfoglalt területek ügyével azonban nemcsak a közgyűlés, hanem a Biztonsági Tanács (BT) is sokszor foglalkozott. Az utóbbiban már nem feltétlenül érvényesülhetett az el nem kötelezett országok álláspontja. A 15 tagú testületben ugyanis a mozgalmat csak két-három állam képviselte. Egy-egy határozati javaslat ellen bármely állandó tagállam – így az Egyesült Államok is – vétót emelhetett. Emellett míg a közgyűlés kizárólag ajánlásokat tehetett a tagállamoknak, addig a BT, ha jónak látta, bármikor hozhatott kötelező határozatokat is. Voltaképpen ebben a testületben érvényesült a leglátványosabban Washington Izraelt támogató politikája. A BT Izraellel szemben – az amerikai vétó vagy annak kilátásba helyezése miatt – eddig soha, egyetlen esetben sem hozott nemzetközi jogilag kötelező határozatot, és így szankciót sem alkalmazott.[16] Így volt ez a sokat emlegetett 242. számú határozat esetében is. 1967 novemberében a BT – ellentétben a gyakori arab hivatkozásokkal – nem kötelezte Izraelt az általa elfoglalt területek kiürítésére. A csapatkivonást csupán a jövendő békerendezés egyik feltételeként jelölte meg.[17]

A 242. számú határozat ugyanakkor leszögezte, hogy „elfogadhatatlan a háború útján történő területszerzés". Ennek a tilalomnak a határozatba való felvételét értelemszerűen nemcsak a zsidó állammal ellenséges politikát folytató Szovjetunió és Kína, hanem az Egyesült Államok is megszavazta. Azóta pedig valamennyi, a '67-es háború következményeivel foglalkozó BT-határozat következetesen „megszállt területek"-nek nevezte a nyugati partot, a Gázai övezetet és Kelet-Jeruzsálemet. A szóhasználat csak annyiban változott, hogy a dokumentumok nem a *háború,* hanem a *fegyveres erőszak* fogalmát használták. Ez volt ugyanis összhangban az ENSZ alapokmányának előírásával, amely szerint az államoknak „tartózkodniuk kell a más államok területi épsége vagy politikai függetlensége ellen irányuló […] erőszak alkalmazásától".[18] A BT sohasem nyilvánított véleményt arról, hogy Izrael jogszerűen indította-e a hatnapos háborút, vagy sem.

Ennek alapján a hágai Nemzetközi Bíróság már említett tanácsadó véleményében is az 1967-es határokból, illetve az erőszakos úton történt területszerzés tilalmából indulhatott ki. A testület a Biztonsági Tanács (és a közgyűlés) határozataira hivatkozva nevezte megszállt területeknek a Jordán folyó nyugati partját, megállapítva, hogy azokon Izrael jogellenesen állomásoztat csapatokat. Azzal pedig – folytatta az érvelést a bíróság –, hogy az építés alatt levő fal eltér a fegyverszüneti vonaltól, Izrael máris magához csatolt több zsidó települést.

Megítélésem szerint egyébként a BT – és nyomában a közgyűlés, illetve a bíróság – jogi álláspontja ellentmondásos volt. Izrael ugyanis 1948–49-ben és 1967-ben egyaránt háborúban szállt meg területeket. Nehezen indokolható, hogy a nemzetközi közösség miért tett különbséget a kettő között. Miért ismerte el végleges határként az előbbi háború végén megvont fegyverszüneti vonalat, és miért nem tette ezt az utóbbit követően? Az a tény, hogy az első alkalommal csak rövid ideig volt releváns a kijelölt határ, míg a második 18 évig „élt", nem magyarázat.

A jogi megfontolások bizonyára nem játszottak elsődleges szerepet a BT határozatainak meghozatalában. A testület azonban mintha azokat a hivatalos izraeli kormánynyilatkozatokat sem vette volna komolyan, melyek szerint a zsidó állam kész lenne a határkérdések tárgyalásos rendezésére. A BT általában csak a zsidó államot marasztalta el és szólította fel a „megszállt területeken" a Negyedik Genfi Konvenció rendelkezéseinek alkalmazására és az emberi jogok tiszteletben tartására. Újabban a határozatok már többször szóltak elítélően a terrorizmusról is, de a felszólítás elsődleges címezettje mindig Izrael volt. Amikor például a BT 2002-ben, a második intifáda idején a zsidó államot elmarasztalta a Palesztin Hatóság ramallahi székházának újbóli elfoglalásáért, egyúttal elítélte „a civil la-

kosság elleni terrortámadásokat is, így azokat, amelyeket szeptember 18-án és 19-én Izraelben, valamint szeptember 17-én egy hebroni palesztin iskola ellen hajtottak végre". Felszólította továbbá Izraelt, hogy „megszálló erőit vonja vissza a 2000. szeptember előtt elfoglalt állásaikba", valamint „a Palesztin Hatóságot, hogy teljesítse a terroristák felelősségre vonására vonatkozó ígéretét".[19]

Az a követelés azonban, hogy Izrael teljesen vonuljon vissza a háborúban megszállt területekről, szerencsére nem került bele azokba a tervekbe, amelyeket a nagyhatalmak az ENSZ-en kívül fogalmaztak meg. A többször módosított útiterv *(road map)* szerzői például abból indultak ki, hogy Izraelnek meg kell ugyan szüntetnie a Nyugati-part és Kelet-Jeruzsálem megszállását, erről azonban a szemben álló feleknek kellene megállapodniuk.[20] Izraelnek nyilván nem akarták azt mondani, hogy adja fel minden tárgyalási pozícióját, a Palesztin Hatóságnak pedig azt, hogy előbb-utóbb bele kellene törődnie az 1967-es határok valamelyes módosításába. Az útiterv értelmében a feleknek egy multilaterális konferencián kellene egyezségre jutniuk egy „*ideiglenes* határokkal rendelkező, független palesztin állam" megalapításáról, ezt követően pedig kétoldalú tárgyalásokon a többi vitatott kérdésről, így a határokról, Kelet-Jeruzsálemről és a Nyugati-partokon létesített településekről.[21] Ilyen megállapodástól azonban most, a Hamasz választási győzelme után messzebb vagyunk, mint mondjuk egy évtizeddel ezelőtt.

Azt a tételt, mely szerint Izrael az általa elfoglalt területeken a megszálló hatalom státusában van, az izraeli belső jog is elismeri. A jeruzsálemi legfelsőbb bíróság – alkotmánybíróságként eljárva – 2004-ben megvizsgálta Beit Sourik palesztin falunak a fal nyomvonalával kapcsolatos panaszát, és megállapította, hogy az izraeli hadseregnek be kell tartania a katonai megszállásra vonatkozó humanitárius jogi szabályokat. Ami magát a nyomvonalat illeti, annak jogszerűségével kapcsolatban a bíróság nem fogadta el a röviddel azelőtt közzétett hágai tanácsadó véleményben foglaltakat. Kijelentette, hogy az izraeli kormánynak nemcsak a saját területén élőket kell megvédenie a terrortámadásoktól, hanem azokat a zsidó telepeseket is, akik a „katonai igazgatás" alatt álló területeken élnek. A nyomvonal meghatározásánál – folytatta a bíróság – az 1949-es fegyverszüneti vonalból kell kiindulni, és attól csak a katonai szükség és az arányosság elve alapján lehet eltérni.[22] A konkrét esetben ez azt jelentette, hogy a nyomvonalat módosítani kellett, mivel az eredeti építmény aránytalanul sértette a falu lakosainak emberi jogait. 2005-ben a bíróság hasonló következtetésre jutott az Alfei Menashe-ügyben is.[23] Az izraeli kormány mindkét esetben elrendelte a nyomvonal módosítását.

Izrael 1948–49-ben és 1967-ben egyaránt háborúban szállt meg területeket. Nehezen indokolható, hogy a nemzetközi közösség miért tett különbséget a kettő között. Miért ismerte el végleges határként az előbbi háború végén megvont fegyverszüneti vonalat, és miért nem tette ezt az utóbbit követően?

KÖVETKEZTETÉSEK

Az utóbbi években egyre többen bírálják az ENSZ tevékenységét, mondván, hogy a világszervezet nem tölti be a neki szánt szerepet, mert vagy egyáltalán nem lép fel egyes nemzetközi konfliktusokban, vagy ha igen, azt nem megfelelően teszi. A magam részéről nem osztom ezt a megállapítást.

Mindenekelőtt azért, mert az ENSZ – ellentétben mondjuk az Európai Unióval – nem vált függetlenné tagállamaitól. Míg a brüsszeli szervezet vezető testületei számos területen teljesen önálló döntéseket hoznak, addig az ENSZ szerveiről ez nem mondható el. Az EU sok tekintetben „nemzetek feletti" intézménnyé vált, az ENSZ pedig alapjában véve kormányközi szervezet maradt. Ez annyit jelent, hogy egy-egy esetben nem a közgyűlés vagy a Biztonsági Tanács jár el helytelenül, hanem azok az államok, amelyek e testületeket alkotják. Ha a közgyűlésben egy országcsoport az abszolút többség birtokában folyamatosan megszavaz meghatározott irányultságú határozati javaslatot, akkor ez nem a szervezetnek róható fel. A közgyűlés összetétele történelmi okokból alakult az előzőekben leírt módon, és nincs olyan módszer, amellyel ezen változtatni lehetne. Ugyanez a helyzet a BT-vel kapcsolatban is. Ha a BT nem hoz kellő időben hatékony döntéseket egy készülőben lévő népirtás ügyében, akkor nem a testület felel a mulasztásért, hanem azok a nagyhatalmak, amelyek nem hajlandók rendelkezésre bocsátani a megfelelő erőket. Ilyenkor tehát nem a BT-ben, hanem a tagállamokban születnek negatív döntések. (Mellesleg az sem állítható megalapozottan, hogy a jelenlegi nemzetközi közösség minden esetben képes lenne valamilyen konfliktus megoldására. Tudomásul kell vennünk azt a tényt, hogy az emberi társadalom konfliktusainak jelentős része intézményesen hosszabb távon sem oldható meg.)

Az ENSZ tehát nem folytathat jobb politikát, mint tagállamai. A világszervezetre is érvényes az a közhellyé vált megállapítás, mely szerint a rendszer messze nem működik tökéletesen, de ennél jobbat nem lehet létrehozni. Ha megszűntetnénk a világszervezetet, másnap már újat kellene alkotni helyette. Az új szervezet felépítése és eljárása pedig semmiben sem különbözne a maitól. Vitatkozhatunk ugyan arról, hogy növelni kellene-e a BT állandó tagjainak számát, és ha igen, kellene-e az új tagoknak vétójogot biztosítani, a mai döntéshozatali eljárás lényegén, a nagyhatalmi egyetértés elvén azonban nem lehet változtatni.

A közel-keleti konfliktussal kapcsolatban az ENSZ úgy működött, ahogyan azt a mindenkori nemzetközi közösség összetétele lehetővé (vagy lehe-

tetlenné) tette. Ha egyszer nem lehet változtatni a közgyűlés összetételén, a határozatait helyi értékükön érdemes kezelni. Nem kellene a szükségesnél nagyobb figyelmet fordítani arra, hogy a közgyűlés kizárólag Izraelt elítélő vagy „kiegyensúlyozott" határozatokat hoz, mert annak nincs különösebb politikai következménye. Jogkövetkezménye pedig, mint láttuk, egyáltalán nincs.

Annál nagyobb politikai jelentősége van viszont az EU-tagállamok szavazási szokásainak. Az integrációs szervezet közösen folytatott külpolitikája régóta azt a benyomást kelti, hogy Európa inkább a palesztin ügy mellett áll, és elnéző a terrorizmussal szemben. Ez bátorítást adott és ad ma is olyan szélsőséges arab mozgalmaknak, amelyek céljai amúgy idegenek a kontinens országaitól. Azt sem lenne szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az európai állásfoglalások milyen hatást váltanak ki Izraelben. Jeruzsálem ugyan megérti az európai magatartás okait, mindenekelőtt azt, hogy a kontinens országai szeretnék elkerülni a harmadik – különösen a moszlim – világ ellenséges reakcióit. Semmi esetre sem lenne szabad azonban az izraeliekben azt a képzetet kelteni, hogy az európai politikai elit időnként antiszemita reflexekkel politizál. Feltételezhető ugyan, hogy ennek az elitnek a tagjai között van néhány faji előítéletekkel élő személy is, az antiszemitizmus azonban egészen bizonyosan nem jellemzi e politikai osztály egészét. A politikusok beállítottsága persze ezen a téren nem dokumentálható. E cikk szerzőjének az utóbbi másfél évtizedben szerzett személyes tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy az Izraellel szembeni ellenérzéseknek nincsenek mélyebben rejtőző okai. Az európaiak jelentős része egyszerűen nem érzékeli azt a folyamatos fenyegetettségi helyzetet, amelyben Izrael megalapítása óta él. Nem mérik fel annak hatását, hogy egyes népek folyamatosan megkérdőjelezik Izrael létét, nem érzik át a civil lakosság ellen végrehajtott terrortámadások tömeglélektani hatását, és nem értik meg azt sem, hogy a mindenkori jeruzsálemi kormánynak nincs sok választása az ellenintézkedések alkalmazása során. Önmagában érthető az az európai igény, hogy Izrael válasszon kevésbé erőszakos eszközöket a terrorizmus elleni küzdelemben, és az is érthető, hogy az EU időnként önmérsékletre szólítja fel az izraeli kormányt. Még formálisan sem lenne szabad azonban elfogadni az el nem kötelezett országoknak azt az álláspontját, mely szerint a közel-keleti terrorizmus megszűnne, ha Izrael kivonná erőit a megszállt területekről.

Nem lenne meglepő, ha egy – Izraelt megint egyszer elismerő – palesztin kormányzat teljes csapatkivonást követelne majd egy újrainduló béketárgyaláson. Kompromisszum nyilvánvalóan csak úgy köthető, ha a felek kezdetben maximális követeléseiket hangoztatják. A Nyugatnak azonban – és ebbe már az Egyesült Államok is beleértendő – nem lenne szabad egy ilyen követelés mögé állnia, mert az rontja a megegyezés esélyeit. Az el nem kötelezettek ugyanis emiatt nem az útitervben kifejeződő – tehát a tárgyalásos megegyezésre irányuló – valódi filozófiából, hanem a „végső győzelem" elérésének lehetőségéből indulnak majd ki.

Lehetséges, hogy a Hamasz választási sikere után a belátható jövőben semmiféle tárgyalásra nem kerül sor a szembenálló felek között. Ebben az esetben is elképzelhető azonban, hogy Izrael egyoldalúan visszavonul majd a Nyugati-part nagy részéről, de megőrzi azokat a területeket, amelyeken nagyobb zsidó települések vannak, és ezeknek megfelelő védelmet biztosít.[24] Az Európai Uniónak és az Egyesült Államoknak egyaránt támogatnia kellene ezt a folyamatot. Mégpedig nemcsak az általuk létrehozott, informális diplomáciai fórumokon, hanem – vállalva a leszavazás kockázatát – akár a közgyűlésben is.

Jegyzetek

[1] *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory. Advisory Opinion of the International Court of Justice,* 2004. július 9. A bíróság az ENSZ-közgyűlés felkérésére foglalkozott az építménnyel, amelyet mindkét testület falnak és nem biztonsági kerítésnek nevezett.

[2] A közgyűlés 10., rendkívüli ülésszakán hozott határozat. 2004. augusztus 2. (A/RES/ES-10/15)

[3] 2253. sz. határozat, 1967. július 4.

[4] 3379. sz. határozat, 1975. november 10. Ezt a közgyűlés 16 év múlva, 1991-ben visszavonta.

[5] *Political Declaration and Strategy to Strengthen International Peace and Security and to Intensify Solidarity and Mutual Assistance among Non-Aligned Countries, adopted at the Conference of Ministers for Foreign Affairs of Non-Aligned Countries held at Lima from 25 to 30 August 1975.*

[6] *Resolution 77 (XII) adopted by the Assembly of Heads of State and Government of the Organization of African Unity at its twelfth ordinary session, held at Kampala from 28 July to 1 August 1975.* Az Afrikai Unió nevet a szervezet 2002-ben vette fel.

[7] Az igazsághoz tartozik, hogy számos fejlődő és el nem kötelezett ország nemmel szavazott vagy tartózkodást jelentett be, ugyanakkor például Japán megszavazta a határozatot.

[8] 45/69. sz. határozat, 1990. december 6.

[9] 49/78. sz. határozat, 1994. december 15.

[10] 50/66. sz. határozat, 2001. december 12.

[11] 56/31. sz. határozat, 2001. december 3.

[12] Dafna Linzer: *Israel Circulates Resolution at UN. Associated Press,* 2003. november 3.

[13] 57/118. sz. határozat, 2003. február 6.

[14] A koordinációra 1970-től kezdődően az Európai Politikai Együttműködés (EPC) keretében tettek kísérletet, amelyet aztán az 1992-es maastrichti szerződésbe foglalt, intenzívebb Közös Európai Kül- és Biztonságpolitika (CFSP) váltott fel.

[15] Paul Luif: *The EU Starts to Find its Voice in New York. European Affairs* (Washington) 2003. Summer–Autumn. www.europeanaffairs.org/archive/2003_fall/2003_fall_33.php. www.europa-eu-un.org/documents/ infopack/en/EU-UNBrochure-2_en.pdf (dátum nélkül).

[16] Egy kimutatás szerint az Egyesült Államok 1982–2004 között összesen 40 alkalommal emelt vétót Izraelt elmarasztaló határozati javaslatokkal szemben. www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/UN/usvetoes.html.

[17] 242. sz. határozat, 1967. november 22.

[18] 2. cikk 4. bekezdés.

[19] 1435. határozat, 2002. szeptember 24.

[20] Lásd www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/road.html. A „kvartett" tagjai: az ENSZ, az Európai Unió, az Egyesült Államok és Oroszország.

[21] Uo. (Kiemelés tőlem.)

[22] *Beit Sourik Village Council vs. 1. The Government of Israel, 2. Commander of IDF Forces in the West Bank. Judgement of the Supreme Court of Israel,* 2004. június 30. www.haaretz.com/hasite/images/iht_daily/D010704/hcfen0604.rtf.

[23] *The Judgment on the Fence Surrounding Alfei Menashe. Supreme Court of Israel,* 2005. szeptember 15. www.intelligence.org.il/eng/eng_n/sec_fence0905.htm.

[24] Lásd Greg Myre: *Olmert Says Iraq Will Keep 3 Large West Bank Settlement Blocks, The New York Times,* 2006. február 7.

Botrány a Zsidó Világkongresszusban

Miért kellett lemondania Israel Singernek?

Ahogy internetes kiadásunkban írtuk, Edgar Bronfman, a Zsidó Világkongresszus elnöke egy telefonos körkapcsolás során jelentette be 2007. március 14-én, hogy megválik Israel Singertől, aki 1972 óta dolgozott a ZSVK-nak.

Még a csúcson: Israel Singer hivatalos látogatáson a belgrádi pátriárkánál

Singer sokat tett a kongresszusért, politikai kampányokban is részt vett, így lobbizott a Szovjetunióban fogva tartott cionisták, Mendelovics, Edelstein és Saranszkij szabadon bocsátásért, később erősen exponálta magát a Waldheim-ügyben. Küzdött a volt ENSZ-főtitkár államfővé választása ellen (annak náci, illetve wehrmachtos múltja miatt), illetve a svájci alvó számlák ügyében is erős aktivitást fejtett ki, s élesen támadta a helvét államot. Singer hosszú pályafutást mondhat magáénak, 1986 és 2001 között a ZSVK főtitkára, 2001 és 2006 között pedig az adminisztratív tanács elnökeként tevékenykedett, ám tavaly minden pénzügyi felelősségéről lemondott.

Singer pozíciója már korábban is inogni látszott, hiszen 2004 novemberében, az SFJC, a Zsidó Hitközségek Svájci Szövetsége követelte, hogy a ZSVK genfi irodájának működését számvizsgáló céggel vizsgáltassák át. A vita akörül az 1,2 millió dollár sorsa körül forgott, melyről azt állították, hogy Singer – mielőtt továbbküldte volna Londonba és New Yorkba – egy svájci bankszámlán helyezte el. Bár a pénz eljutott rendeltetési helyére, az ügy más problémákat is felvetett. New York Állam főügyészi hivatala a múlt évben megvizsgálta a történteket, és arra a következtetésre jutott, hogy Singer megsértette a saját pénzügyi átláthatóságába vetett bizalmat, továbbá problémásnak találta a ZSVK pénzügyi ellenőrzési és fund-raising politikáját. Ugyanakkor semmilyen bűncselekményre utaló bizonyítékot nem találtak.

Edgar Bronfman azonban éles szavakkal ítélte el Singert egy Pierre Besnainouhoz, az Európai Zsidó Kongresszus (EZSK) elnökéhez írott levelében, melyben ezt írta: „Israel (Singer – a szerk.) az én pénzemből szolgálta ki magát a ZSVK irodájában." A levél, melyet a *The Jerusalem Post* szerzett meg, azután érkezett Besnainouhoz, hogy felháborodását fejezte ki Singer leváltása és annak körülményei miatt, és azzal fenyegetőzött, hogy az EZSK kivonul a ZSVK-ból.

A botrány nem jött jól az egyébként is botrányoktól hangos ZSVK-nak. Bronfman és Stephen Herbits (a ZSVK főtitkára) ugyanis leváltotta Bobby Brownt, a szervezet izraeli tagozatának elnökét, és kinevezte a helyére Oded Erant, a zsidó állam EU-ba delegált diplomatáját. Erre a lépésre viszont a főleg az Ehud Olmert és Simon Peresz fémjelezte Kadima párt által uralt izraeli iroda vezetői reagáltak dühösen. Shai Hermesh Kadima-párti Kneszet-tag, a ZSVK pénztárosa élesen bírálta a lépést, és arra hívta fel a figyelmet, hogy kísérlet zajlik arra, hogy egy demokratikus szervezetet egy amerikai milliárdos uralma alá hajtsanak. A vita végén Bronfmanék visszavonultak, és elhatározták, hogy új elnököt keresnek az izraeliek számára.

Az éppen ebben az ügyben stratégiai megbeszélésre Venezuelába utazó Besnainouhoz írott levelében Bronfman azzal is megvádolta Singert, hogy nem fizetett adót a saját céljaira felhasznált pénzek után, és „ugyanezt a játékot űzte", amikor Jeruzsálembe utazott. „Készpénzt vett fel az irodából, és soha sem számolt el vele", ráadásul a jeruzsálemi irodával fizettette ki néhány szállodai számláját, így „megsértette a ZSVK politikáját és a vonatkozó számviteli szabályokat". Majd érzelmesen azt is hozzátette: „Több hétig sírtam, míg rájöttem arra, hogy oly csúfosan használt ki az az ember, akit pedig valaha annyira kedveltem."

Stanley Arkin, Singer ügyvédje leszögezte, hogy intelligens, konstruktív és kiegyensúlyozott dialógusra törekszenek a ZSVK illetékeseivel és vezetőivel. „Néhány korábbi, a médiában elhangzott kijelentés fülsiketítően éles és hamis volt. Israel Singer harminc esztendőt töltött a ZSVK szervezetében, ezalatt komoly teljesítményt nyújtott. A megfelelő időben minderről többet fog mondani, és be fogja bizonyítani, hogy ez a szervezet fennmarad a történelemben – és vele együtt azok is, akik vele dolgoztak."

n.a.

(Források: www.swissinfo.org, *The Jerusalem Post, Haaretz*)

A tanárok felhagynak a holokauszt oktatásával...

...hogy ne sértsék a moszlimokat. A Daily Mail című brit napilap április 2-án számolt be egy iskolakutatás eredményeiről a fenti címmel.

A tudósítás címét négy nappal később nem kevesebb, mint 93 ezer honlap vette át – a Google kereső adatai szerint. A hír tehát óriási visszhangot váltott ki – holott valójában nem olyan nagy újdonság. Hasonló problémákról ugyanis a francia sajtó már 2003-ban beszámolt. Csak éppen angol földön most először foglalta össze e tényeket egy alapos kutatás.

A Daily Mail tudósítása szerint – melyet egyébként több magyar napilap és honlap is átvett – egyes iskolákban a tanárok a holokauszt említését is kerülik, tartva a moszlim vallású diákok antiszemita és Izrael-ellenes reakcióitól. Abban a kultúrkörben ugyanis, ahonnan e diákok jönnek, a holokauszttagadás része a mindennapi kultúrának, s ennek a diákok az iskolában sem haboznak hangot adni. A kormány által támogatott kutatás adataiból nem derül ki, mennyire elterjedt ez a jelenség. A jobb hatás kedvéért az anyag egy ellenpéldát is idéz, mely szerint egy másik iskolában a tanárok az ellenséges reakciók dacára is ragaszkodtak a tantervben előírt témához.

Noha a fenti konfliktus a legsúlyosabb, a jelentés más példákat is idéz: moszlim diákok a keresztes háborúk tanításakor is ugyanilyen ellenségesen viselkednek. Bármily kiegyensúlyozott legyen ugyanis a kényes téma tálalása, nem egyezik a helyi mecsetben elsajátított egyoldalú felfogással.

Mecset Kelet-Londonban. Itt nem azt tanítják, amit az állami iskolában

A Daily Mail – talán a politikai korrektség kedvéért – arról is beszámol, hogy egyes keresztény szülők élesen kifogásolják a modern Izrael történetéről és az arab–izraeli konfliktusról szóló tananyagot, amely nem egyezik vallási közösségük felfogásával. (Hogy milyen értelemben, arra a cikkíró nem tér ki.)

Ami Franciaországot illeti, ott már 2003-ban megállapította egy – a köztársasági elnöknek címzett – tanulmány, hogy az iskolákban „amikor a zsidó közösség történetéről van szó, az előadáson hallottakat időnként kétségbe vonják, olyannyira, hogy a Soá oktatása lehetetlenné válik". A jelentés nem nevezi néven, kik vonják kétségbe a tananyagot, de köztudomású, hogy – az új intifáda fellángolása óta – ebben a moszlim közösség gyermekei járnak az élen.

Az elutasítás természetesen nem áll meg a holokauszt történeténél. A jelentés szerint például „a megkérdezett 220 gyerek egyike elmondta – s ezt mások nem cáfolták –, hogy egyetlen zsidó diák sem merne kipát hordani a középiskolában, mert azonnal »meglincselnék«". A jelentés megállapítja, hogy a kedvezőtlen légkör miatt számos szülő vette ki gyerekét az állami iskolákból, s íratta át zsidó vagy katolikus intézményekbe.

Az iszlám világ túlnyomó részében a holokauszt nem része a történelmi tudatnak: ha nem is tagadják nyíltan, nem látnak benne mást, mint az Izrael politikáját igazoló zsidó propagandaeszközt. A Haifai Egyetem ez év márciusában közzétett tanulmánya szerint az izraeli arabok 28 százaléka (a diplomások 33 százaléka) úgy tartja: a holokauszt hazugság. Holott Izraelben a témában minden információ elérhető. Elsősorban tehát kultúra és nem információhiány kérdése a holokauszthoz való negatív viszony – összegezhetjük a fentieket.

Gadó János

Mi ebben a szégyellnivaló?

Örökbefogadás Izraelben

Abigail, két Szentpétervárról hozott kisfiú anyukája mesélte, hogy a tanítónő rászólt harmadikos nagyobbik fiára, mert a „családi napra” írt fogalmazásában hosszasan részletezte örökbefogadásának körülményeit. A tanerő szerint mindezt titokban kéne tartania, mert nem tartozik másokra. A hirtelenszőke, szlávos vonású Jichák őszintén megdöbbent ezen, hiszen ők odahaza gyakran és nagy örömmel meséltetik el az őket Abigailnek ítélő orosz bírósági procedúrát, első hónapjaik áldatlan árvaházi körülményeit, Izraelbe utazásukat, első heteiket az új hazában, otthonukban. Jichák 10 évesen először szembesült a külvilág elutasító, sőt megszégyenítő stigmájával.

Jeruzsálem patinás Rehávia negyedének általános iskolájában szinte minden osztályra jut egy Kelet-Európából importált örökbefogadott gyermek, akinek az anyukája általában ötvenes éveit tapossa, idősebb az átlagosnál. A tiszta ősz hajú Bella évekig próbálkozott a teherbe eséssel, majd negyvenes évei közepén föladta, és Romániából hozott magának egy kisbabát. Az akkor 10 hónapos Mirjam eleinte rettenetesen kövér volt, valószínűleg etetéssel hallgattatták el, az evés vált egyetlen örömévé a sivár körülmények közt. Ma már nem üt el az átlagtól, s anyja mindent elkövet, hogy feledtesse az első idők szeretethiányos világát. Az anyukák beszámolói szerint a babák eleinte alig sírtak, hihetetlenül szófogadók voltak, éjjel sem ébresztették fel őket, de Izraelben hamar „elromlottak”: gyorsan rájöttek, hogy érdemes ordítani, mert azonnal hozzájuk sietnek, s van értelme a sírásnak, mert rögvest érkezik a segítség.

Tália, két moszkvai kislány anyukája először izraeli kisbabát akart, de a Szociális és Munkaügyi Minisztérium illetékesei hamar kiábrándították. Bár a „természetes” szülővé válásnál senki sem vizsgálja a jövendő anyukák-apukák alkalmasságát, az örökbefogadásnál mindez egészen másként működik. A jogszabályok szerint csak a belügyminisztériumban törvényesen bejegyzett házaspároknak adható két éves kor alatti gyermek, s a szülők és a gyerekek életkora közti különbség náluk sem lehet több 43 évnél. Ha mindez a feltétel teljesül, valamint megfelelnek a pszichológiai teszteken is, akkor fölkerülhetnek egy országos listára, ahol átlag öt évig várakoznak, miközben felkészítő csoportba kell járniuk. Végül megkapják a csecsemőt, de hazavitelük után

először egy féléves megszokási időszak következik. Ha ekkor is mindent rendben találnak, a megfelelő izraeli bírósághoz fordulhatnak, amely megváltoztatja a gyermek nevét, személyi számát, és új születési bizonyítványt állíttat ki az örökbefogadó szülők nevével.

Mindez sokkal egyszerűbb, ha valaki máshol fogad örökbe, ugyanis akkor már úgy érkezik haza a Ben Gurion reptérre, hogy a baba az ő nevét viseli. Ilyenkor Izraelben már csak a zsidó vallásba való betérítését kell lebonyolítani a rabbinátuson. Ezért a minél hamarabb egészséges kisbabára vágyók általában rákényszerülnek, hogy külföldről hozzanak maguknak gyermekeket. A 80-as években Dél-Amerika, elsősorban Brazília jött szóba, de a keleti blokk megnyitása óta elég Európa keletibb részeire utazni a gyermekekért.

Az ügyvédek a 90-es évek közepéig gyakran visszaéltek a babákra vágyók kiszolgáltatott helyzetével, sokszor lebuktak törvénytelenségek miatt, kapcsolatba kerültek gyermekrabló maffiákkal, s a papírok gyors és fájdalommentes intézése fejében hatalmas összegeket gomboltak le a jelentkezőktől. Abigailt 9 hónapig hitegette egy tel-avivi ügyvédnő, már egy kislány fényképét is a kezébe nyomta, mire kiderült számára, hogy megváltoztatták a törvényeket, és már csak nonprofit egyesületek foglalkozhatnak az ilyen ügyekkel. Abigailnek szerencséje volt, gyorsan rátalált egy Szentpétervárról bevándorolt házaspárra, akik saját örökbefogadásuk intézése nyomán olyan gazdag tapasztalatokra tettek szert, hogy egyesületet alapítottak mások megsegítésére. Hamarosan Oroszországba utazhatott Jichákért, majd rá két évre Ediért. Az egyedülálló nők általában kislányokra vágynak, de Abigail boldogan fogadta a két kisfiút, s így kivételesen gyorsan sikerült babához jutnia. A szülők szerint az alapításuk óta eltelt tíz évben az egyesületek is elüzletiesedtek, egyre barátságtalanabbak, mára az amatőr szellemmel együtt eltűnt a kezdeti jóindulatú segítőkészség.

A külföldi örökbefogadás nem olcsó mulatság. Kisiskolásokat nevelő is-

merőseim kb. 10 évvel ezelőtt hivatalosan gyermekenként átlag 10 ezer dollárt fizettek, de ezen túl is állniuk kellett számos költséget. Az Oroszországba, Ukrajnába vagy Romániába utazást, az ott eltöltött heteket, a külföldi bíróságok kérésére megszerzett rengeteg igazolást, azok lefordítását, a csúszópénzeket. Ma már legalább 30 ezer dollárba kerül egy külföldi adoptálás, de továbbra is évente több száz gyermek érkezik így Izraelbe.

Az 1981-ben elfogadott liberális örökbefogadási törvény az adoptálóknak a biológiai szülőkkel azonos jogokat biztosit, teljesen függetlenül attól, hogy izraeli vagy külföldi gyermeket nevelnek-e. Vagyis éppúgy jár a napokban 12-ről 14 hétre emelt szülési szabadság, a rövidebb munkanap hat éves korig és a gyermekek utáni pénzbeli juttatás. A zsidó vallás szerint az árvák örökbefogadása micva, vagyis egyszerre parancs és jótétemény. A halacha szerint meg kell mondani a gyerekeknek, ha nem biológiai szüleik nevelik őket, nehogy később tévedésből tiltott házasságra lépjenek egy rokonnal, vagy hogy tévesen kohenként járuljanak – vagy éppen ne járuljanak a tórához. Az állam törvényei nem szabályozzák az ilyen családon belüli ügyeket, a kérdés „nyílt" vagy titkolódzós kezelése a családok magánügye. A törvények mindössze azt írják elő, hogy 18 évesen, ha kérik, meg kell nyitni a gyermekek előtt örökbefogadási irataikat – de ez is csak az izraeli gyermekekre vonatkozik.

A külföldről hozott csemeték identitása különösen érdekes kérdés. Az első hullám dél-amerikai gyermekei már nagyok, többségük túl van a katonai szolgálaton, s csecsemőként betérítve szekuláris kortársaikhoz hasonlóan afféle izraeli világi zsidónak tekintik magukat. Az ő sorsukkal foglalkozik az idei tel-avivi dokumentumfilm-fesztiválon egy film. Négy egykor örökbefogadott fiatal nő Brazíliába utazott egy forgatócsoporttal, hogy megtalálja biológiai szüleit. A találkozások tele voltak érzelmekkel, bár nem tudtak beszélgetni rokonaikkal, mivel nem értenek portugálul. Az egyik esetben húsz év után kiderült, hogy kisgyermekként elrabolták, és eladták az érte érkező, mit sem sejtő izraeli családnak, akik nagy szeretetben nevelték fel, bár a korai traumát sosem tudták elfelejtetni.

A 7 éves jeruzsálemi Alon rendszeresen zavarba hozza sokgenerációs izraeli anyját, amikor büszkén kiabálja a közért előtt, hogy ő azért olyan jó tanuló és tehetséges, mert „ruszi", vagyis orosz. Az ukrajnai Maor az óvodában szintén boldogan mesélte, hogy ő azért olyan szép szőke, mert az anyukája egy kijevi kórházban választotta magának éppen őt a sok kisbaba közül. A külföldről örökbefogadottak az elitnegyedekben élve kisgyermekként még nem szégyellik másságukat, de ha életük során kevésbé liberális környezetbe kerülnek, akkor nyilván megküzdenek majd sajátos sorsuk bélyegével.

A kis Edna már 4 évesen magától megtanult cigánykereket vetni, azóta is bűvöletbe ejti összes ismerősét hajlékonyságával és hihetetlen mozgásigényével. Szelíd szociális munkás anyja mosolyogva meséli, hogy Moszkvában szigorú drillel biztos híres sportolót faragtak volna belőle. Izraelben nem lesz olimpiai bajnok, viszont rengeteg szeretetben és gazdasági biztonságban nő fel Jeruzsálem gazdag Rehávia negyedében, ahol anyukáját gyakran a nagymamájának nézik.

Shiri Zsuzsa
(Jeruzsálem)

Adoptálás – a zsidó jog szerint

A *Kados* című izraeli szekuláris propagandafilmből ismert az a téves elképzelés, amely szerint ha egy házaspárnak tíz évig nem születik gyermeke, el kell válniuk, a két fél pedig más és más partnerrel házasodva újra nekifuthat a reprodukciónak. A film a vallásos, pontosabban charedi (ultraortodox) élet embertelenségét hivatott bemutatni, a cél érdekében pedig attól sem riad vissza, hogy halakhikus képtelenségeket állítson. Először is nem kötelező egy gyermektelen házaspárnak elválni, ez pusztán egy lehetőség, amellyel mindkét fél beleegyezése esetén élhetnek. A másik kézenfekvő megoldást, az örökbefogadást pedig fel sem veti a film.

Az adoptálás pedig létező, ám természetesen szabályozott alternatíva a judaizmusban. Böngészve az „Ask the rabbi" (Kérdezd a rabbit) oldalakat, az adoptálásra vonatkozó kérdések tömegével lehet találkozni. Liberális és reform oldalakon látni egész rövid párbeszédeket: „Rabbi, örökbe fogadtam egy kislányt." „Asszonyom, Mazal tov, gratulálok" – így a rabbi.

A többi irányzatnál nem ennyire egyszerű a helyzet. Az amerikai konzervatív irányzat részéről Avram I. Resiner 1998-ban dolgozta ki és foglalta össze az érvényes, idevonatkozó szabályrendszert. Ez röviden a következő: egy zsidó (persze vallásos) házaspárnak adoptáció esetén a gyermeket be kell téríteni, így válhat nemcsak a család, hanem a zsidó közösség részévé. Itt két kérdés merül fel, az egyik a gyermek származása, a másik pedig az, hogy a betérési procedúrát mikor lehet elvégezni.

A gyermek származása lehet ismert vagy ismeretlen, és szempontunkból érdekes még, hogy a természetes szülők zsidók-e, vagy sem. Örökbefogadásnál bizonyos helyzetekben elképzelhető, hogy a szülők kiléte is-

mert, így elég könnyen eldönthető az, hogy a gyermek természetes anyja zsidó-e, vagy sem. Ha zsidó, természetesen nem kell betérnie, ha nem, értelemszerűen igen. Ha az apa személye ismert, szintén világos a szituáció, bár ez nehézséget is jelenthet. Amennyiben ugyanis az apa zsidó, a gyermek anyja házas, de a gyermek nem a házastárstól született, halakhikus státusza mamzer, azaz törvénytelen, és ez a kategória igen kellemetlen, mert a mamzer nem betéríthető. Ezen esetben a halakhikus státusz nem változtatható meg, az örökbefogadás nem segít.

Anonim, például állami örökbefogadás esetén legtöbb esetben a szülők kiléte titkos, az örökbefogadást intéző szervek a gyermek, illetve a szülők védelmében nem adnak ki erre vonatkozó adatot az örökbefogadó szülőknek. Ha az állami törvények megengedik, ebben az esetben javasolt, hogy a rabbi vallási okokra hivatkozva kérje a gyermek adatait. Amennyiben ez nem lehetséges, a gyermek származása bizonytalan marad. Bizonytalan származás esetén még mindig ott a lehetőség, hogy a csecsemő esetleg zsidó, sőt mamzer, tehát előbbi esetben felesleges betéríteni, utóbbi estben pedig lehetetlen.

A halakhikus tekintélyeknek mérlegelniük kellett: a bizonytalan tényező miatt elutasítják a betérést, és ezzel bizonyosan elkerülik annak a lehetőségét, hogy halakhikusan zsidónak nyilvánítanak valakit, aki egyéb körülmények között nem lehetne zsidó, vagy pedig úgy döntenek – mivel egy gyermek esetén (főleg Izraelen kívül) kicsi a valószínűsége annak, hogy a gyermek zsidó, és még kevesebb, hogy halakhikus értelemben törvénytelen –, hogy a betérés elé nem gördítenek akadályokat. A „nagyobb valószínűség elvé”-t kiemelve, valamint más helyzetekre is utalva, Avram Resiner érvelt amellett, hogy örökbefogadás esetén ez a követendő szempont, tehát a bizonytalan származású gyermek betéríthető. Érvelését 1998-ban az Amerikai Konzervatív Rabbitestület jóváhagyta.

Kérdés még mindig, mikor ejtendő meg a betérés. A betérési folyamatnak fiúk esetén három, lányok esetén két meghatározó eleme van. Fiúk esetén, a körülmetéléssel kiegészítve ezek a következők: a tvila (mikvében alámerülés), illetve a micvák elfogadása, az elfogadás kinyilvánítása. Csecsemők esetén nyilván az utóbbival van problémа, a betérítés idejére vonatkozóan meg is oszlanak a vélemények. Vannak, akik amellett érvelnek, hogy a betérés tudatos tényezője miatt az nem végezhető el csecsemőkön, hiszen lehetetlen elvárni, hogy a csecsemő átgondolja, majd elfogadja a zsidóságot, pláne *en bloc*. Mások viszont amellett érvelnek, hogy a szülők ezt kisgyermek esetén helyette is megtehetik, és a gyermek családba való beilleszkedése, valamint a későbbi, zsidó társadalomba való könnyebb szocializációja érdekében csecsemőkorban is lehetséges a betérés. A csecsemőkori betérítés fontos kritériuma még, hogy mindkét szülő beleegyezése szükséges hozzá, abban az esetben is, ha az egyik fél nem zsidó. Ha pedig valaki egyedülállóként fogad örökbe, legyen az akár férfi vagy nő, mindkét esetben elviheti a csecsemőt, és betérítheti. Az Amerikai Konzervatív Rabbitestület a csecsemőkori betérítés lehetőségét szintén a már említett Avram Resiner responsuma alapján 1998-ban elfogadta.

Betérített fiúgyermekeken így értelemszerűen csecsemőkorban végzik el a brit milát (körülmetélést), de alternatív áldást mondanak rá, és három tagú bét din (rabbinikus bíróság) jelenlétében kell megejteni mind a körülmetélést, mind pedig a merítkezést. Csecsemőkori betérés esetén a rabbinikus bíróságnak nem kell fontos rabbikból, „szakértőkből” állnia, három halakhikusan zsidó felnőtt férfi alakíthat „bét dint”, és így a betérés érvényes lesz.

Felmerül még a névadás kérdése. Ismeretlen származású gyermek esetén a betérteknél szokásos X. Y. ben/bat Avraham nevet kapják. Ha azonban származásuk ismert, a természetes apa pedig zsidó, a szülők igényelhetik, hogy a ben/bat Avraham helyett a természetes apa nevét kapja a gyermek, sőt ha az adoptáló pár férfitagja zsidó, és rendelkezik zsidó névvel, szintén kérelmezheti, hogy nevét az örökbefogadott gyermek örökölhesse.

A ben/bat Avraham helyett akár a természetes, akár az örökbefogadó apai név átörökítésének engedélye, bár halakhikusan megengedhető, és talmudi, midrási példákkal alátámasztható, mindazonáltal erősen *közösség-* és *rabbifüggő*. Amerikai és izraeli rabbinikus bíróságokon legtöbbször figyelembe veszik az apa természetes igényét neve továbbadására, és még felnőtt, zsidó apai felmenőkkel rendelkező betértek is megkaphatják apjuk nevét. Magyarországon nehezebb ezt keresztülvinni. Ennek egyik oka lehet a rabbik személyes meggyőződése, de lehet az adott közösségek igénye is arra, hogy egyértelműen megkülönböztessék a betérteket a születésük szerinti zsidóktól. Magyarországi gyakorlatban ez a következőképpen néz ki. Jelenleg *állandó* jelleggel kizárólag a neológ irányzat rendelkezik bét dinnel (rabbinikus bírósággal), amely biztosítja a betérés lehetőségét. A bét din vezető rabbija (av bét din) felajánlja a betértnek apja nevének használatát, amennyiben a betért igazolni tudja apja zsidóságát. A betérés után apja nevét szabadon használhatja. Modern ortodox és ortodox bét din jelenleg nincs Magyarországon, ezért ezekbe az irányzatokba vagy külföldön térhet be valaki, vagy pedig a közösség megszervezheti, hogy betéréssel foglakozó rabbikat Magyarországra utaztat, vagy felállít egy ideiglenes bét dint. Az Izraelben, Angliában vagy Amerikában betértek az *ottani* gyakorlat szerint kérelmezhetik, és sok esetben meg is kapják apjuk nevének használati jogát, a magyarországi közösségek azonban többnyire nem ismerik el az egyén természetes jogát felmenői nevének további használatára, és informális eszközökkel ráveszik a betértet arra, hogy zsinagógában a ben/bat Avraham nevet használja.

Sturovics Andrea

Múltfeltáró írást olvashatnak a Szombatban Pünkösti Árpád újságíró (többek között a Rákosi-trilógia szerzője) tollából. Pünkösti nem vállalkozott könnyű feladatra, hiszen a nyilas pártban komoly tisztséget elért, később emigrációban élt apját elevenítette meg. A tény, hogy e nem kis érzelmi-lelkiismereti viharról árulkodó szövegét a Szombatban jelenteti meg, maga is a múltfeldolgozás törekvésének része.

PÜNKÖSTI ÁRPÁD

Apám, kézen fogva Szálasival

(I. rész)

Sosem gondoltam volna, hogy valaha egy nyilas „védelmére” fogok kelni, bár apám nyilas volt. Arról viszont csak mostanában szereztem tudomást, hogy 1939-ben nyilas képviselőjelölt volt, akinek elcsalták a választását a nyíracsádi körzetben (és ennek iratai fennmaradtak az Országos Levéltárban). A szüleim akkor még együtt éltek (Nyírbátorban), aztán 1942-ben elváltak, apám Szálasi Ferenccel együtt Nyugatra menekült: az amerikai német zónán, Dánián, Ausztrálián keresztül 1950-ben végül is Brazíliában kötött ki. Itt találkoztam vele majdnem félszázaddal később – ő ott is halt meg –, de akkor az 1939-es választás nem került szóba közöttünk.

Nyolcvanhárom éves apám, ötvenhárom éves fiának 1989-ben, Aracajuban elmesélte, hogy az önkéntes debreceni egyetemi század egyik éjszakai csapatgyakorlatán részt vett a nála kilenc évvel idősebb, akkor vezérkari századossá kinevezett Szálasi Ferenc (1929–30-ban Szálasi a debreceni gyalogezred tisztje volt). Éjjel a vaksötétben tíz-tizenöt percenként kilőtt rakéták fényénél egymás kezét fogva bukdácsoltak. És Szálasi az ő kezét fogta! Soha nem derül ki, mi lett volna, ha egy illegális kommunistával összekapaszkodva botorkál…

– Hogyan lettél hungarista?

– Úgy, hogy Szálasi megalakította a hungarista mozgalmat, és én emlékeztettem arra az éjszakai menetgyakorlatra, hogy egyik lukból a másikba esve, órákon keresztül egymás kezét fogtuk…

– Azért lettél hungarista, mert sötétben fogta a kezed?

– Nem, hát nem azért!

De ott Brazíliában, ő eszmei, ideológiai vonzalmat nem említett, vagy nem kívánt vele előhozakodni, hisz nem volt valami elvi ember (a nemzetvezető is inkább csak elvieskedett). Egy „ismerős”, akiből nagy ember lett! Talán csak ez szívta be a pártba, no meg, hogy az Erdélyből menekült ifjú fészekmelegre, otthonra, testvérekre találjon (a pártban ez volt a megszólítás: testvér) az új hazában.

1938 nyarán Szálasit az alkotmányos rend felforgatására irányuló törekvés miatt három évre ítélték, és a szegedi Csillag börtönbe került. Apám meglátogatta. Ott ült akkor az ugyancsak a „rendtörvény” alapján nem pár évecskére, hanem életfogytiglani fegyházra ítélt Rákosi Mátyás is. Saját köreikben mindkettőjükből hőst faragtak, és a Csillag kisebbfajta zarándokhellyé vált (Az ezerszer rangosabb Rákosit külföldi parlamenti képviselők is felkeresték). Apám szerint Szálasival jó barátok voltak, és miután ő 1940-ben amnesztiával szabadult, sokszor meglátogatta a lakásán is. (Pár hónappal később szovjet közbenjárásra Rákosit is szabadon engedték, de ő, ellentétben Szálasival, nem maradt, nem maradhatott itthon, várták is a Szovjetunióban, és oda emigrált.)

– Nem akarok értelmetlen vitába keveredni veled – mondtam apámnak –, de elolvasva Szálasi néhány írását, nem az volt a benyomásom, hogy idegen az eszmevilága, hanem az, hogy a sok „röggyökér” mögött rengeteg a zűrzavar: nem volt komolyan vehető ember.

– Mert meghamisították! – felelte 83 éves apám eltökélten. Majd tiltakozott, hogy ő nem nyilas volt, hanem hungarista: – Szálasi sem a nyilas párt, hanem a hungarista magyar nemzeti mozgalom vezetője volt. Ellentétben a nyilasokkal, a hungarista mozgalom nem volt mindenféle borzas csőcselék tábora – állította. – Diplomás emberek töltötték be mindenhol a számottevő posztokat, helyettes itt-ott persze volt még analfabéta is.

– Mennyire volt Szálasi a hitleri fajelmélet híve?

– Szálasi nem helyeselte a zsidótörvényt, ami mindig szorított rajtuk. Neki az volt a véleménye, hogy nem zsidótörvényt kell csinálni, hanem magyar törvényt: megvédeni a nemzetet. Szálasi alatt nem fogtak le, és nem vittek táborokba egyetlen zsidót sem, de Horthy idejében sem! – állította apám bőszen. – Akit táborba vittek, azt a németek vitték.

Így sem lett volna jó, de legalább…

Szálasi, akinek örmény, német, szlovák és ruszin vér is csörgedezett az ereiben, kezdetben valóban *aszemita* volt. A cionistákhoz hasonlóan önálló államban képzelte el a zsidók éle-

tét – vagyis kitelepítéssel teremtett zsidónélküliséget kívánt, de a harmincas években ennek elérésére semmilyen reális lehetőség nem volt.

– Hatalomra kerülése után Szálasi miért nem számolta fel a gettókat, miért nem váltotta fel a zsidótörvényeket magyartörvényekkel?

– Őt nem foglalkoztatta a zsidókérdés. Éltek egy szektorban, ahonnan csak engedéllyel lehetett kimenni. De egymás között voltak, és a gettó nem láger, ott nem fogoly!

Szálasi kiforrott tézisei szerint az istenhit, a bajtársiasság és a hazaszeretet az egész nemzetet egységbe forrasztja a Hungária Egyesült Földeken, azaz Nagy-Magyarország területén. A hungarizmusba, már az elnevezésből adódóan is benne foglaltatott a zsidók, de a cigányok vallási és faji színezetű gyűlölete is. Minden jel arra mutat, hogy elfogadta a fajelméletet, természetesen a „turáni fajba" tartozó magyarokat ő egyenrangúnak ítélte az „árjákkal". „Én nem vagyok fanatikus. Én több vagyok ennél. Bennem igazság van, melyben hiszek… Arról nem tehetek, hogy a hungarizmus alapigazsága bennem és nemzetünkben született meg" – írta 1945-ös börtönnaplójában.

Azt már meg sem kérdeztem bősz öregemtől, hogy nyilas testvéreivel együtt miért vették olyan könnyedén tudomásul a gettókat, és miképp „találták fel" a nekik nem tetszők – elsősorban a zsidók, továbbá a kommunisták, a katonaszökevények – Dunába lövését. A gyilkosságok ellen egy fia „testvér" sem lépett fel. Apám sem. Ők mindnyájan a „magyarokat" védték (mai követőik is ezt teszik). Apám különös „barátsága" Szálasival végül is világkörüli turnéba torkollott. Megszenvedett érte. Miatta. Maga miatt.

Vajon volt-e apának zöld inge is? Szálasi viselt ilyet – nem ripacszöldet (amilyenbe egy-két Fradi-vezér öltözött), hanem sötétebb, nyilaszöldet –, apámat mégsem tudom elképzelni, hogy ebben feszít, mert azért én is mentegetem, és ezt a viseletet az én előítéletem a csőcselékhez köti. És a nemzetvezető? Ha ő nem úszta meg egyening nélkül, akkor az én nagyfejű, felfele igazodó apám mégiscsak viselhette.

Pünkösti Mihály, az ifjú hadapród

Anyám a nekem írt visszaemlékezésében, a kék füzetben azt írta: „Mikor megalakult a Nyilaskeresztes Párt, Miska hamar belépett. Ekkor öntött el igazán a keserűség. Nem a politikai öntudatom miatt, akkor ez teljesen hiányzott belőlem. Nem szerettem politizálni, mindig gyermekkorom rettegései jutottak eszembe, hogy a Vadász család tagjai mennyit szenvedtek nagybátyáim kommunista volta miatt. Meg az asszonyi önzés is ágaskodott bennem, hogy most még annyit sem lesz velünk, mint addig."

Apám botorkáló társa, Szálasi Ferenc 1937 őszén alapította meg a Magyar Nemzeti Szocialista Pártot (MNSZP). Üres szépítés, hogy apám hungaristának és nem nyilasnak vallotta magát. Jelvényük, a horogkereszt nyomán kialakított nyilaskereszt is elárulja a lényeget. Bár a pártot hamarosan betiltották – Szálasit elítélték –, csapatában már ott tündökölhetett apám is. A párt ideológiája a német nemzetiszocializmus gondolati elemeire épült – vezérelv, szélsőséges antiszemitizmus –, és ezt öntötték le a konzervatív, valláserkölcsi nézetek hungarista szószával. A nyilas párt hívei az apámhoz hasonló, azaz a felemelkedésben bízó kispolgári körök, valamint a városi és falusi lakosság szegény rétegei közül kerültek ki. Apám 1938–39 fordulóján látogathatta meg a lecsukott vezért a Csillag börtönben, és talán az ő áldásának is köszönhette, hogy az 1939 márciusában Szálasi szellemében életre hívott szélsőjobboldali Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom képviselőjelöltje lett a két hónappal későbbi parlamenti választáson.

Az 1939. május 28–29-i (pünkösdi) választáson Magyarország is szakított az Európában már nem dívó nyílt voksolással. A kormánypárt a győzelemért szigorította a választójogot, a korhatár harminc év lett, a két év hely-

Pünkösti Mihály és családja

ben lakást hat évre emelték, és négy elemi helyett hat osztály elvégzését kellett igazolni (az önálló iparosok és földművesek engedményt kaptak). Az egyéni képviselőjelölteknek az induláshoz kétezer pengő kauciót kellett letenniük (egymillió forintnyi összeget), amit elveszített, aki nem érte el a szavazatok negyedét. Viszont az ajánlások száma az egyéni kerületekben ötszázra csökkent, és a mandátum megszerzéséhez elég volt a 40 százalékos többség is.

A kormányzó csak május 4-én oszlatta fel a parlamentet. Ezután tették közzé a választókerületek új beosztását, így a kormánypárton kívül senki sem tudta, merre és hogyan. Boldog idők: három hétig sem tartott a kampány, ennyi idő alatt kellett jelölteket állítani, ajánlásokat gyűjteni, választási gyűléseket tartani. Az uralkodó elit rákényszerült a körmönfont húzásokra. Ausztria 1938-as bekebelezésével Németország már a szomszédból lihegett a tarkójukra, közben a magyar revízió elsődleges patrónusa a Harmadik Birodalom és Olaszország volt: ők adták áldásukat a Felvidék és Kárpátalja visszacsatolásához. Annyira kellett tetszeniük Hitlernek, hogy a szélsőjobb ne tudja elcsábítani tőlük. Vagyis harc a hazai szélsőjobbal, és udvarlás a külhoninak.

Kék füzet: „Miska járta a megye kis- és nagyközségeit, beszédeket tartott, agitált. Szerették is, okosan, szépen beszélt. A nép bajait személyes szenvedésként élte át. Ezrével léptek a pártba a mérhetetlenül szegény emberek ott, ahonnan a század elején a legtöbben vándoroltak Amerikába.”

Apám igen büszke volt a képviselőjelöltségre, „hiszen becsvágyó, nagyra törő természet volt. A kortesi beszédek után mindig virágerdővel borított autón tért haza, fénylett a boldogságtól, a virágokat elém rakta, hogy én is örüljek. Nem nagy kedvem volt erre, részint mert késő éjjel volt, részint mert valami ösztönös rossz érzésem támadt az egésszel szemben. Pártbeli tevékenységét »nyilalásnak« csúfoltam, féltékeny voltam, mert láttam, a politika mennyire betölti minden ízét, porcikáját, hogy mi nem is létezünk a számára. Válásunk egyik okának azt hozta föl, hogy én politikailag sosem tudtam azonosulni vele, inkább visszarángató erő voltam a munkájában. Bár erősebb tudtam volna lenni!”

Nem sokra mentél volna vele. Ha nem a németbarát Jókuthy Gyula lányába habarodik bele, hanem másba, azt is megindokolta volna. Mert ebben egytől egyig nagyon jók vagyunk, különösen, aki abból él, hogy szakmányban gyártja ügyfeleinek a védőbeszédeket.

A *Szabolcsi Hírlap–Nyírvidék* már 1939. május 9-én arról ír, hogy apám kormánypárti ellenfele, „Nánássy Imre fáradságot nem ismerő lelkiismeretességgel hirdeti a madai körzetben a magyar lelki és gazdasági feltámadás, az igazi fajvédelem eszméit, és már 22 községben mondott programbeszédet. Nánássy ellen eddig meg sem próbálkozott senki, mert a nép mindenütt lelkes szeretettel tart ki mellette.” Apám tehát később kezdett. A rövid idő ellenére 27 nagygyűlést tartott a kerületben „a legpéldásabb rend és fegyelem mellett”, a mándoki járás főszolgabírója közbiztonsági okok miatt nyolc községben (Tornyospálca, Tusér, Tiszabezdéd, Záhony, Zsurk, Mánd, Eperjeske, Tiszaszentmárton) mégsem engedélyezte a gyűléseit.

A választás napján, 1939. május 28-án a jobboldali *Nemzeti Élet* című lap a nyilas jelöltek sorában említi dr. Pünkösty (sic!) Mihályt. Társa, a Nemzet Szava a biztos nyilas-mandátumszerzők közé sorolja Pünkösdi (sic!) Mihályt Nyírmádán (sic!). Mély hungarizmusuk ellenére országos lapjaikba is belefért egy magyar település meg jelöltjük nevének elírása (és ez a trehányság mindmáig fennmaradt – talán a fanatizmussal egyenes arányban).

Választási szakértők szerint, „jó” előkészítése miatt az 1939-es voksoláskor kevésbé volt szükség a közigazgatási apparátus törvénysértő visszaélésére, mint korábban. Apám története akkor kivételes (?), hiszen őt illette volna meg a képviselői hely akkor is, ha egy demokratikus választáson talán el sem indulhatott volna a nyilas párt. A nyírmadai egyéni választói körzetben mindössze 88 szavazattal maradt le (a petícióban ők 87 szavazatról beszéltek):

Nánássy Imre Magyar Élet Pártja
4042 szavazat 44,05%
Pünkösti Mihály Nyilaskeresztes Párt
3954 szavazat 43,09%
Batta Zoltán Nemzeti Reformpárt
1180 szavazat 12,86%
Összesen:
9176 szavazat 100,00%

A megyei újság szerint 96 szavazat volt a különbség. A *Magyar Nemzet* is ugyanezt közli, de Pünkösthynek írja apám nevét. (Az „névelírási csúcsot" a Péti Nitrogénművek portása tartja, aki a hatvanas években a személyi igazolványomat nézve „Pünközsdhy" részére állította ki a belépőt.)

Az egy hónap múlva beterjesztett petícióban Gebri István ófehértói lakos és 536 társa kérte apám „képviselővé való kijelentését elrendelni". „A szavazatok összeszámlálásánál 300 szavazólapot érvénytelenítettek", jobbára olyan apámra jutó voksokat, amelyeknél a kockába nem álló, hanem dűlt kereszt szerepelt, vagy a kereszt vonala kiesett a kockából, vagy halovány, vékony volt, vagy a név mellé volt téve. Nánássynak elfogadták ezeket, sőt érvénytelen szavazatokat is. A választókerületben leszavaztattak olyan zsidó polgárokat, akiknek erre nem volt jogcímük. Ugyanis a második zsidótörvény szerint csak azoknak volt választójoguk, akik és akiknek a szülei is Magyarországon születtek, és 1867 óta itt laktak.

Petíció: „Őr községben 31 olyan zsidó szavazó lett este a záróra után, a hatósági közegek útján az urna elé állítva, akiknek nemcsak az igazolásuk nem volt meg, hanem a választók névjegyzékébe sem voltak felvéve." A petíció felsorolja Alltlam Eteltől kezdve Klein Dezsőig mindegyikőjük nevét. Tanúként megnevezik a községi bírót, egy ügyvédjelöltet, két gazdálkodót és egy kereskedőt. Nyírmadán a községi kisbíró 75 zsidót állított elő. Közülük ismét felsorolják azt a huszonegyet, akik nem szerepeltek a választói jegyzékben. Nyírjákón 15 ilyet találtak. A petíció szerint a körzetben névjegyzékbe vett zsidók 75 százaléka nem igazolta jogosultságát. Miközben tehát a hatalom egyre erősebben diszkriminálta a zsidóságot, a megfélemlítetteket hatalmának megőrzésére használta.

Ez hiányzott az én antiszemita apámnak. Anyám azt írta, hogy antiszemitizmusát „a három zsidóval kötött szerencsétlen pesti állásügy kezdte érlelni". De ez inkább csak erősíthette az ellenérzését, mert nem hiszem, hogy egyetemistaként véletlenül talált rá éppen Kolosváry-Borcsa Mihály lapjára. Brazíliában apám elszólta magát:

– Nyírbátorban az első gazdám, aki ügyvédjelöltként szerződtetett: zsidó volt. Ő volt a Nyafe elnöke is. (Dr. Révész Gyula – *a gyerek*) De nem választottuk újra, mert azt gondoltam, nincs egy zsidó sem a csapatban, akkor miért épp az elnök legyen zsidó? Az én szerepemet ebben ő nem tudta, mert amikor kineveztek főispánnak, írt nekem egy levelet, hogy mentsem meg az édesapját, aki szintén ügyvéd volt. Sem alkalom, sem idő nem volt rá.

Ez hiányzott az én antiszemita apámnak. Anyám azt írta, hogy antiszemitizmusát „a három zsidóval kötött szerencsétlen pesti állásügy kezdte érlelni". De ez inkább csak erősíthette az ellenérzését, mert nem hiszem, hogy egyetemistaként véletlenül talált rá éppen Kolosváry-Borcsa Mihály lapjára.

Sem alkalom, sem idő az életmentésére. Igaz, az első kenyéradó gazda apja is csak zsidó volt.

A választási csalás csak súlyosbíthatta apám antiszemitizmusát, holott helyettük inkább a gátlástalan közhivatalnokokra és a kormánypolitikára kellett volna haragudnia.

Kék füzet: „A zsidóellenesség az egész országban, Nyírbátorban is egyre inkább gyökeret eresztett. A Szentvér utcában lakott egy Tóth nevezetű zsidó földesúr. Kastélyszerű házát óriási park vette körül. Átkeresztelkedett, megmagyarosította a nevét, és mint mondták, pénzért vásárolt a kormánytól méltóságos vagy kegyelmes címet. Ő nem keveredett közénk, leginkább Pesten vagy a birtokain tartózkodott. Itthon csak a tiszti bálon lehetett néha látni. Egy ilyen alkalommal a helyőrség ezredes parancsnoka a belépő Tóthot nem a szokásos pertu hangján köszöntette, hanem gúnyosan ekképp:

– Jó estét, kegyelmes úr!

Tóth, ahogy jött, ki is fordult a bálból, és másnap főbe lőtte magát. Lehet, hogy ez a köszöntés volt az utolsó csepp a pohárban."

A petíció többi panasza tipikus. Őr községben a szavazófülke nyitott volt. A szavazóhelyiségek jórészében hosszabb-rövidebb ideig „táborozott" a főszolgabíró, a főjegyző, a községi bíró, a lelkész, a kormánypárt helyi elnöke, Nánássy ügyvéd fia stb. Néhány helyen a jegyző, a bíró bekísérték a szavazófülkébe azokat, akik a szavazás módja felől érdeklődtek…

Rohodon dr. Nánássy Imre a némahéten tartott gyűlést. Ezen a nyilasokat német zsoldban álló hazaárulónak nevezte. „Jelöltjük szegény fiú, semmi befolyással nem bír, és semmit elintézni nem fog tudni." Nyírmadán a főjegyző a némahét napjain magához hívatta a nyilas érzelmű, főleg iparos embereket, és arra igyekezett őket rábírni, hogy nyilasra ne szavazzanak, mert úgyis megtudja, és akkor semmiféle jogosítványt többé nem kaphatnak, sőt azt is elvesztik, amilyük van.

„Mindezek alapján mély tisztelettel kérjük az egész választás megsemmisítését… Különösen kiemeljük, hogy dr. Nánássy Imre mindössze 87 szavazattal kapott többet, mint dr. Pünkösti Mihály. S a legkisebb szabálytalanság is elegendő volt ahhoz, hogy meghamisítsa az igazságos eredményt."

Az újraszámlálás „mai találmány". Három-négy okból akkor is érvényteleníteni lehetett volna a választást – de nem az akkori törvények szerint. A magyar királyi közigazgatási bíróság a magyar Szent Korona nevében meg is szüntette az eljárást, és a panaszosok kaucióját visszautalta. Az indok egyszerű: az említett 537 panaszos közül 280 – „tehát nyilvánvalóan a panaszlók többsége" – a községi elöljáróságok előtt visszavonta a panaszát, és ezzel – „perjogilag" – megszűnt a petíció. Óvás ugyanis csak akkor létezik, ha minimum ötszáz aláírás hitelesíti, és ezeknek több mint a fele fenn is

tartja a panaszát. Ez bolondabb az ipszilon betűnél.

„A költségek felszámolását mellőzte a bíróság.

Kelt Budapesten, 1939. november 24. napján.

Borsos Endre tanácselnök.”

Kék füzet: „Bizony a képviselőségből nem lett semmi, a kormánypárt mindent elkövetett, de nagy erőlködéssel is csak minimálisra tudta visszaszorítani Miskát, úgyhogy ő a választást megpeticionálta. Ezt az egész hercehurcát is elleneztem. Háromezer pengőbe került, és az adósságot három évig nyögtük. Csodálkoztam, mennyire tudott hinni a politikai igazságszolgáltatásban, amire csak a sok pénz ment rá.”

Nem értem, hová lett a pénz, hisz a bíróság visszaadta a kauciót (nem kellett költeni a helyszíni tanúkihallgatásra). A választási indulás kétezer pengős kaucióját is visszakaphatta, hiszen megszerezte a szavazatok jóval több, mint negyedét. Csak az autókázás meg a pesti ügyvéd vihette el a pénzt. Apám naivitása akkor is felfoghatatlan. Nem volt tisztában azzal, hogy egy elöljárónak milyen könnyű egy községben a tőle függő embereket meggyőzni arról, jobb, ha nem látta, amit látott? De hát milyen politikus az, aki ezt nem tudja? Elvakult.

Mindenesetre az 1939-es képviselőválasztás is egy olyan pont, amikor más irányt vehetett volna az életünk. Mert vajon miképp hordta volna a képviselői glóriát a 33 éves becsvágyó ügyvédbojtár? A siker akár bársonyszékbe is emelhette volna őt a nyilasok hatalomra jutásakor. Elég szemellenzősnek gondolom őt ahhoz, hogy vakon szolgálta volna az időközben már éjszakai sötétségben is tisztánlátóvá vált nemzetvezetőt. És anyám? Ő vajon nem kapott volna keszonbetegséget a nagy liftezéstől? Na és a válás? Ha apámat megválasztották volna képviselőnek, nem vetődik Miskolcra, nem Jókuthy Klára lett volna az új asszonya. Valószínű, hogy nem ő. De Budapesten találhatott volna szüntelen a jobboldalán fekvő hölgyeményt is. Vagyis: szüleim válásában nyakig benne volt a politika (is).

(Az írás befejező részét következő számunkban közöljük.)

Újraválasztott vezetők a Budapesti Zsidó Hitközségben

Április 15-én a Budapesti Zsidó Hitközség közgyűlésén újraválasztották elnöknek Streit Sándort, és ügyvezető igazgatónak Zoltai Gusztávot. Nem választották meg Mazsihisz-küldöttnek Breuer Pétert, Tordai Pétert és Heisler Andrást, s az első kettő a BZSH Elöljáróságába sem került be.

Zoltai Gusztáv

A levezető elnök, Egri Oszkár megnyitójában közölte: a Közgyűlésnek hetvenhárom, illetve a tizenhárom rabbival együtt nyolcvanhat tagja van, így a határozatképességhez negyvennégy fő szükséges. Mivel a létszámellenőrzés hetvenhét főt mutatott, a közgyűlés határozatképes volt. A jegyzőkönyvezető és -hitelesítő megválasztása után a grémium fölállással adózott a Soá áldozatainak emléke előtt.

A napirendi pontokra áttérve Egri leszögezte: a zsinagógakörzetekben a februári BZSH-küldöttválasztások rendben lezajlottak. „A budapesti vallásos zsidóság legmagasabb fóruma előtt állnak, esetleges felszólalásaik példaértékűek az egész zsidóság számára. Ennek megfelelően megkérem önöket, hogy […] tartózkodjanak olyan észrevételek és véleménynyilvánítások megtételétől, amelyek nem esnek egybe a mai közgyűlés legfőbb céljával, a tisztségviselők megválasztásával. Kérem, hogy tartózkodjanak egymás sértegetésétől” – hangsúlyozta Egri.

Először titkos szavazással (valamennyi tisztségviselőt titkosan és négy évre választották meg) megválasztották a BZSH elnökét és ügyvezető igazgatóját. Mindkét posztért egy-egy jelölt versengett: az azokat most is betöltő Streit Sándor, illetve Zoltai Gusztáv. Az elnökválasztáson hetvenhét szavazatot adtak le, mind érvényes volt, s ebből hatvanhét támogatta Streitet. Az ügyvezető igazgatóválasztáson szintén hetvenhét volt a leadott szavazatok száma, s hetvenhat az érvényes. Zoltait hatvanegy küldött támogatta.

Ezt követően tizenöt jelöltből meg-

Feldmájer Péter és Streit Sándor

választották a BZSH tizenhárom tagú Elöljáróságának tizenegy tagját (a másik két tagot a Rabbitestület delegálja). Hetvenhat szavazatot adtak le, ebből hatvankilenc volt érvényes, így a megválasztottság föltétele volt a legalább harmincöt megszerzett szavazat. A tizenöt jelöltből ezt tizennégyen érték el. Harminchárom szavazatot kapott, így automatikusan kiesett – az információink szerint Zoltai Gusztávhoz igen közel álló – Breuer Péter. Bár harminchét szavazatot kapott, nem került be az Elöljáróságba a Mazsihisz egykori elnöke, Tordai Péter. Ötven szavazattal elöljáró lett viszont egy másik Mazsihisz-exelnök, Heisler András.

Öt jelöltből megválasztották a Számvevő és Számvizsgáló Bizottság öt tagját is. Itt is a megválasztás föltétele volt, hogy a jelölt kapja meg az érvényes szavazatok több mint a felét. Ezt mind az öt jelölt teljesítette.

Megválasztották a BZSH Választási Bizottságának kilenc tagját – e posztért tizenketten szálltak ringbe.

Mindezen kívül sor került annak az ötvennyolc küldöttnek a megválasztására is – hatvanegy jelöltből –, akik a Mazsihisz Közgyűlésében a BZSH-t képviselik. A küldöttek hetvenhat szavazatot adtak le, ebből hetvenegy volt érvényes. Küldött lett többek közt Egri Oszkár, a Mazsihisz jogásza; Engländer Tibor, a Magyarországi Cionista Szövetség egykori és tiszteletbeli elnöke; Kunos Péter, az Agrobank egykori, utóbb – sokak szerint koncepciós perben – börtönbüntetésre ítélt elnök-vezérigazgatója; Streit Sándor, a BZSH elnöke, illetve Zoltai Gusztáv, a BZSH és Mazsihisz ügyvezető igazgatója. Nem lett Mazsihisz-küldött harmincnégy ellenszavazattal Breuer Péter, harminckettővel Tordai Péter és huszonhéttel Heisler András.

Zárásként a küldöttek nagy többséggel elfogadtak egy határozati javaslatot, melynek értelmében a Közgyűlés fölkérte a frissen megválasztott tisztségviselőket és bizottsági tagokat, hogy esetleges, a választott tisztséggel kapcsolatos üzleti érdekeltségüket vizsgálják fölül, azt május 15-ig szüntessék meg.

Szegő Péter

SÍP UTCA 12.

„Ez az a ház, ahol semmi se változik...”

BZSH választás

A hitközségi apparátus, illetve az azt teljhatalommal irányító Zoltai Gusztáv korábban adott a demokrácia látszatára, most nem ezt tette. Korábban a bukott Mazsihisz-elnökök alelnöki sarzsit kaptak, amely ugyan semmiféle politikai hatalommal nem járt, de Zoltai ezzel mutatta ki: nem akar leszámolást.

A BZSH április 15-i közgyűlésén azonban kisebbfajta leszámolás zajlott le: a két potenciálisan veszélyes ex-elnököt (Heisler Andrást és Tordai Pétert) a

szavazógépezet eliminálta. Mivel nem lettek küldöttek a Mazsihisz közgyűlésén, arra sincs lehetőségük, hogy ott bárki elnöknek jelölje őket. A 61 jelöltből épp ők ketten estek ki, a 69 érvényes szavazólap közül épp az ő nevük volt kihúzva több mint harmincon. Nagyjából ennyi fizetett hitközségi alkalmazott lehet a BZSH küldöttek között. Ezek az emberek tehát még titkos szavazáson sem mernek kenyéradó gazdájuk, Zoltai ellen voksolni. Jól működik a szavazógép, talán túlságosan is jól mondta egy bennfentes a kelleténél inkább kilógott a lóláb. (A harmadik kiejtett jelölt, Breuer Péter esetében a valódi ellenszenv játszhatott közre, vélekedett forrásunk, noha köztudottan közel áll Zoltai Gusztávhoz.)

Heislert és Tordait még az alelnöki tisztségtől is megfosztották. E posztra jelölték viszont Herczog Lászlót, az ortodoxia elnökét, aki közösségének évi költségvetését a Mazsihisz-apparátuson keresztül kapja; valamint Weisz Pétert, a debreceni hitközség elnökét, akit az ellene támadó (gazdasági rendellenességeket firtató) renitensektől négy éve épp Zoltai Gusztáv védett meg. (*Szombat,* 2003. október).

Feldmájer Péter elnöki esélyeit a Mazsihisz-elnökválasztáson senki és semmi nem veszélyeztette. (Ami Zoltait illeti: az ő újraválasztási esélyei nagyjából olyanok voltak, mint Kádár Jánosé 1972-ben.)

A Síp utcában hosszan elnyúló Kádár-rendszerre kell felkészülnünk.

De egyszer az is véget ért.

(A szerk.)

KÉPKERETEZÉS

Műhelyünkben minden mennyiségben és formában. Egyedi/nagyker.

Gutmann-Galéria Képkeretezés
1023 Budapest,
Árpád Fejedelem útja 44.
Telefon: 335-23-78

Csend, rend, fegyelem

Mazsihisz választás

Néhány éve még parázs viták zajlottak a Mazsihisz közgyűlésén – pedig akkor sem volt valódi demokrácia. Akik kritikusan léptek fel az elmúlt években, azokat a Zoltai Gusztáv vezette apparátus eltávolította a hatalomból.

Az április 22-i választáson néhány önálló javaslatot tettek vezetőségi tagokra, és az egyik alelnökjelölt helyett egy másikat szavaztak be – eddig terjedt a kurázsi a tisztújító közgyűlésén.

Egy bíráló szó sem hangzott el, noha tavasszal számos külső kritika érte a Mazsihiszt az 1%-os kampány, a március 15-i otthonmaradásra biztató megnyilatkozás és az antiszemitizmus növekedésével kapcsolatos politikai helyzetértékelés kapcsán. A zsinagógai választásokon országosan mindössze néhány száz ember vett részt. Ennek ellenére egyhangúan újraválasztották az elnököt és az ügyvezető igazgatót. (A szerk.)

Nagy meglepetésekkel nem szolgált a Mazsihisz április 22-én megtartott választási közgyűlése, hacsak azzal nem, hogy a korábbi elnökök, renitensek – akiket ezúttal még csak küldöttnek sem választottak meg – távol maradtak. Na meg azzal, hogy a híresztelésekkel és a sajtó várakozásaival ellentétben Suchman Tamás semmilyen posztra nem jelöltette magát – igaz, már puszta jelenléte is elég ok volt arra, hogy több albumra elegendő fénykép készüljön róla.

Mint ismeretes, Heisler András lemondása után – úgy másfél éve – ismét Feldmájer Péter nyerte el ez elnöki széket, ám csupán a ciklus végéig, a következő választásig tölthette be ezt a pozíciót. Vagyis, a szokásoknak megfelelően most az ügyvezetővel és a vezetőséggel egyetemben újabb négy évre kapott bizalmat. Bár Zoltai Gusztáv helyzete eddig is megingathatatlan volt – az előző választások alkalmával még csak javaslat sem érkezett mást jelöltre – az elnöki posztért azért volt már példa szoros versenyre. Most ez is elmaradt: egy-egy javaslat érkezett csak arra vonatkozóan, kik lássák el a jövőben e két legjelentősebb funkciót. Természetesen Zoltai Gusztáv és Feldmájer Péter. E szerint a küldöttek vagy tökéletesen elégedettek eddigi teljesítményükkel, vagy – és ez a valószínűbb – a minimális eséllyel bíró ellenfelek kiejtését követően végképp nem maradt senki, aki elegendő támogatást tudhatna maga mögött.

A lényeg, hogy míg Feldmájer Péter nyolcvanhét szavazatot gyűjtött be a jelenlévő száznégy küldöttől, addig Zoltai nyolcvannégyet kapott az akkor már csak százegy fős létszámmal rendelkező közgyűléstől – ítélje meg mindenki maga, mennyire számít ez jó eredménynek vetélytársak hiányában, és hogy mennyire lehet stabil a

tartózkodók tábora. Mondjuk az érthető, hogy ebben a helyzetben senki nem mondott méltatást – noha a lehetőségét felkínálták –, de talán a „nem-szavazókat” is meg lehetett volna győzni, ha a két jelölt nem hárította volna el az ilyenkor szokásos programbeszédek megtartását, mondván, azt amúgy is kipostázták, közzétették különböző honlapokon, így nem kívánják próbára tenni a küldöttek türelmét. Feldmájer, ha nem is konkrét terveiről, de hitvallásnak alapjairól – a magyarországi zsidóság egyedülálló kultúrájának megőrzéséről és Izrael megalapításának jelentőségéről – mondott pár szót, és az emlékezés, a vallás meghatározó szerepe mellett azt is hangsúlyozta, hogy mindent meg kell tenni a szegényekért és az elesettekért. Hozzátette: a tisztséget nem hatalomért, pénzért, dicsőségért vállalta. Ez utóbbi mondata egyébként azért lényeges, mert a kilenctagú elöljáróság megválasztása előtt Nattán László a levezető elnök külön felhívta a jelöltek figyelmét arra, hogy ne a kóved miatt szálljanak versenybe – ugyanis mint szavaiból kiderült, az előző vezetőség nem végzett érdemi munkát, még csak üléseket sem tartottak rendszeresen. Streit Sándor e mellett arra kérte a szavazásra jogosultakat, hogy voksoláskor tartsák szem előtt a budapesti és a vidéki küldöttek arányát, hisz szavai szerint a BZSH „visszafogottan viselkedett a jelöléseket illetően”.

A szavazások sorrendjét és egy-két összeférhetetlenséggel foglalkozó jogi vitát követően az elöljáróság névsora – két forduló után, a választási bizottság javaslataitól részben eltérően – a következőképp alakult: Engländer Tibor, Fekete Miklós, Freund Jenő, Gádor György, Grosz Andor, László Miklós, Lednitzky András, Róna László, Streit Sándor. Gádor György – a pécsi Zsidó Diákszövetségben végzett munkájáért ajánlották megválasztásra – személyében a fiatalabb generáció is képviselteti magát, ám a többi hasonló kísérlet sikertelenül végződött – még akkor is, ha szemmel láthatóan a kevésbé fontos pozíciók esetén a küldöttek bátrabban mertek javaslatokat tenni. Így volt ez a két alelnök megválasztásakor is: a választási bizottság Herczog Lászlót az ortodoxiától és Weisz Pétert, a debreceni hitközség elnökét ajánlotta. Utóbbival szemben azonban kifogások merültek fel: egy miskolci küldött, aki – mint mondta – Debrecenben járva figyelmeztette Weiszt, hogy mandátum nélkül elnököl, ellenjavaslatot tett vele szemben, egyúttal javasolta megválasztani a pécsi Krausz Istvánt. Weisz, válaszában a bíróság döntésére hivatkozott, melynek értelmében év végéig szabályszerűen működhet a debreceni vezetés, de az alelnöki poszttól ezután már elbúcsúzhatott.

Végig olyan érzése volt az embernek, hogy mindenki minél előbb túl akar lenni ezen a közgyűlésen: ezúttal nemcsak a – még módosított formájában is sok helyütt pontatlan – alapszabályról folytatott végeláthatatlan jogi vitákat sikerült rövid úton lerendezni, de még a nyitó- és záróimákról is megfeledkeztek – ami viszont, míg volt, szép hagyomány volt.

cs. m.

Új elnök, új tervek

Április elsején tartotta rendkívüli közgyűlését a Magyarországi Cionista Szövetség (MCSZ). A határozatképességhez szükséges többség ugyan épp hogy csak összejött, a napirendi pontokban szereplő kérdésekre azonban egyhangú válaszok születtek. Mint arról már beszámoltunk, az MCSZ még 2006 decemberében választotta meg elnökének Novák Attila történészt, folyóiratunk egyik szerkesztőjét, ám néhány napirendi pontot akkor nem sikerült megtárgyalniuk. Ezek közé tartozott a gazdasági beszámoló és annak elfogadása, illetve két olyan bizottság – az etikai és a számvizsgáló bizottságokról van szó – tagjainak megválasztása, melyeknek lejárt a mandátuma.

Elsőként rövid tájékoztatást hallhattunk az MCSZ anyagi helyzetéről, majd Fischer Erzsébet – a szövetség új könyvvizsgálója – tartotta meg gazdasági beszámolóját. Azon túl, hogy az MCSZ idén kevesebb támogatást kap – a tervezett támogatásoknak mindössze hetvenkét százaléka teljesült, igaz, tízmillió forint még így is maradt a szövetség számláján –, és egyes programok csúszása miatt az utófinanszírozásokra is várni kell, egy dolog derült ki világosan: tudniillik, hogy a pénzügyeket mindeddig trehányul kezelték. Az, hogy a tagszervezetek ötletszerűen fizették a tagdíjat, vagy hogy kisebb pénzösszegek kiadásáról és felvételekről aligalig vezettek nyilvántartást, csak a kisebbik baj. Ami igazán érthetetlen – hangzott el –, hogy a korábbi könyvvizsgáló nem volt hajlandó átadni az amúgy is hiányos, de a tisztánlátáshoz

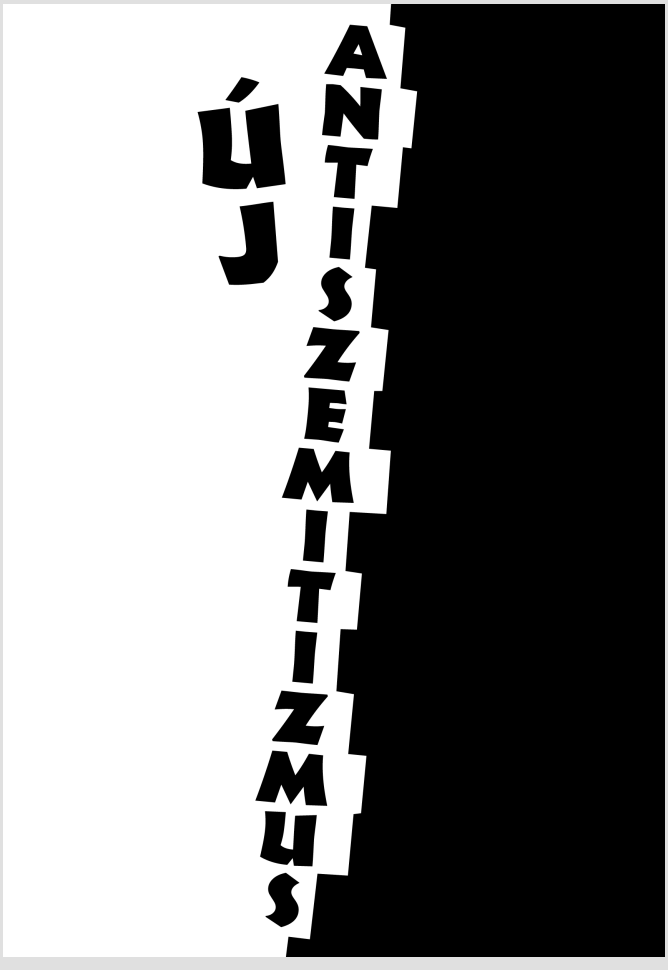
így is elengedhetetlen számlákat, bizonylatokat. Jánosházi Sándor a pénzügyi szabályzat megalkotásának szükségességére hívta fel a figyelmet, és hozzátette: a pénzmozgások nyomon követhetősége céljából elengedhetetlen egy szakember foglalkoztatása. Mindennek ellenére a beszámolót elfogadásra javasolták, ami egy tartózkodás mellett meg is történt. Ezek után került sor a számvizsgáló és az etikai bizottság – utóbbinak négy éve nem akadt dolga – új tagjainak megválasztására, ami a következőképp alakult: a számvizsgáló bizottság elnöke Spitzer Mariann lett – aki már korábban részt vett ebben a munkában –, másik két tagja pedig Ádám Tibor az Oneg Sábbátból és Márkusz Erzsébet a WIZO-tól. Az etikai bizottság elnökévé Patakiné Kálmán Zsuzsát választották, akinek munkatársai Bányai László – szintén az Oneg Sábbátból – és Lusztig Kata a Hasomér Hacairból.

Mindezek mellett felvételét kérte az MCSZ-be a 2005-ben újjáalakult Hanoár Hacioni, amely Révész Gábor szavai szerint leginkább a fiatalokkal kíván foglalkozni; jelenleg például egy – a jövőben majd több vidéki városban is látható – vándorkiállítást szerveznek.

Befejezésként Novák Attila tájékoztatta a megjelenteket eddigi tevékenységéről, vagyis hogy megválasztása óta ismét rendszeressé váltak az írásos előkészítés alapján tartott vezetőségi ülések, ahol – mint mondta – „kritikus, a demokratikus működés feltételeit kielégítő viták zajlanak”. Az MCSZ-t ezentúl két honlapon – www.cionista.hu és www.hatikva.hu – is elérhetjük, de Susán Eszter vezetésével megalakult egy, a normális működést biztosító állandó iroda is. Novák tervei között szerepel többek között a Jom Jerusalajim nevű rendezvény tető alá hozása, ami az izraeli nagykövetség mellett a Szochnut tetszését is elnyerte. A könyvelést ért kritikák miatt elsősorban átláthatóbb gazdálkodást ígért, ami reményei szerint néhány hónapon belül érzékelhető lesz. A közgyűlés a Hatikva eléneklésével zárult.

cs. m.

JÖN, JÖN, JÖN!

Ünnepi Könyvhét
2007 június

Z'ev ben Simon Halevi (Warren Kenton)...

Három nap alatt a lélek körül

Kabbala-szeminárium a Mazsike szervezésében

A Magyar Zsidó Kulturális Egyesület vendégeként, telt ház előtt tartott háromnapos Kabbala-szemináriumot április közepén Z'ev ben Simon Halevi (Warren Kenton) Budapesten, a Bálint Házban.

Rendrakás

Ki hitte volna, hogy megfelelő vonalrendszerrel az isteni és az emberi világ összes struktúrája szemléltethető a politikai berendezkedéstől az egyedfejlődésig? Én még mindig nem hiszem, de el kell ismernem: a Kabbala – vagy legalábbis, amit Warren Kenton iskolája annak nevez – képes arra, amire a nyugati filozófia lassan kétszáz éve nem: mindenre van *egy* válasza. A hozzávalók: reinkarnáció és karma, asztrológia és evolúcióelmélet, Ó- és Újtestamentum, Jézus, Buddha és Allah egyaránt. Ez azonban legfeljebb a Bálint Ház falai között meglepő: ha az ember ellátogat misztikus világörökségünk részébe, Dobogókőre, tucatnyi hasonló *New Age*-tan közül válogathat, amelyek mind ugyanarra törekszenek: rendet rakni ebben a lehetetlenül összekuszálódott világban. Warren Kenton elméletét kár lenne akár a vallás, akár a filozófia szigorával méricskélni. Más a cél: megmutatni egy olyan rendszert, amely magyaráz minden anomáliát és minden igazságtalanságot, és amelybe beilleszthetők nehezen kezelhető mindennapi tapasztalataink. A Kenton-féle Kabbala szándékoltan követi korunk ideáltípusait: fókuszában a sikeres, független, magát ismerni és felépíteni tudó

individuum áll. Rendszere – már amennyire ezt hiányos vallási ismereteimmel meg tudtam állapítani – semmivel nem kötődik jobban a zsidósághoz, mint a kanonizált vallások bármelyikéhez. Ám ezekkel ellentétben politikailag maximálisan korrekt: bátran beszél női egyenjogúságról, homoszexualitásról és abortuszról egyaránt. De leképezi korunk intoleranciáját is: a marginalizált rétegek – drogfüggők, bűnözők – ugyanúgy „élőhalottak" ebben a Kabbalában, mint társadalmunk számára. Ez a rendszer hasznos segítőtárssá válhat egy olyan világban, amely a siker és az individualizmus értékeinek konzerválására törekszik. Egy olyan világban, amelyben Warren Kenton tanai segítenek helyre rakni a helyrerakhatatlant.

Réz Anna

Fotók: Tóth Csilla

...és a közönség

Hamupipőke, a gonosz mostoha és a herceg...

…története valójában az ember benső világában dúló harcokat jeleníti meg. A gonosz mostoha (az önző Ego) a konyhasutba száműzi Hamupipőkét (azaz megpróbálja kiszorítani tudatából a lélek, a lelkiismeret szavát). Ám Hamupipőke csodás díszben jelenik meg a pompás bálon (azaz az elfojtott visszatér). Végül a diadalmas herceg megtalálja Hamupipőkét a konyhában, kivezeti onnan – egyenesen az oltár elé. Azaz: a szellem, a spiritualitás felszámolja az elfojtást, s a lelkiismeret szava immár akadály nélkül csendülhet fel.

Ha Warren Kenton előadásából csak ennyit hallottam volna, már az is megéri. A vallásokat, kultúrákat és tudományos iskolákat csodásan keverő Kentont csak saját mértékével lehet mérni: rendszere teljesen öntörvényű. Csontváza: a kabbala alapfogalmai, amelyet gazdag fantáziával öltöztet fel más vallásokból és hitvilágokból kölcsönzött képzetekkel. Egy kabbalában járatos rabbi csak legyintene arra, ahogy ő a hagyományos életfaábrába behelyettesíti más vallások és hitrendszerek fogalmait, és kimutatja a struktúrák hasonlóságát: mindegyikben fellelhető a fizikait, a lelkieket és a spirituálist megkülönböztető világkép. Így kerülnek közös nevezőre – a Kabbala rendszerébe ágyazva – az afrikai bozótlakók mítoszai, a keresztény misztikusok, a kínai bölcselet, valamint az Artúr-mondakör a Szent Grállal a középpontban. Az amerikai indiánok totemoszlopa a kabbalista életfára hasonlít. Kínai és japán misztikus faábrázolásokon feltűnik a hét sz'firá, a Kabbala másik kulcsfogalma. A meditációs iskolák között egyenrangúként említi a Zen buddhistákét és az ausztrál bennszülöttekét. Azonos súlyú iskolaalapítóként jelenik meg Assisi Szent Ferenc és Baál Sém Tov – szekuláris vallástörténeti szempontból egyébként teljes joggal. A modern társadalomtudomány, a misztika, a különböző vallások fogalmai kavarognak nagy töménységben. Másfél órából (ennyit ültem végig) lehetetlen megállapítani, hogy a különböző diszciplínákból – melyekben jártasnak tűnt – alkotott öntörvényű rendszere mennyire eredeti vagy mennyire epigon.

Ám van rendszerében valami radikálisan zsidó: az univerzalizmus. A nemzetek, népek, kisebbségek egyenrangúságát és testvériségét hirdető univerzalizmusok helyett ő a vallások és a misztériumok univerzalizmusát hirdeti. A magyar és a koreai nép, a homo- és heteroszexuálisok, a fogyatékkal és nem fogyatékkal élők helyett őnála Buddha, Mózes, Jézus és Mohamed jelenik meg kézen fogva, szeretetben. Warren Kenton a New Age, a vallási szinkretizmus világában hirdeti meg azt a testvériséget, amit oly sok zsidó elődje és kortársa hirdetett politikában, társadalomban. A nagy vallásalapítók testvérisége hordozza azt az univerzalista illúziót, melynek korábbi formáiban a zsidóknak rendre csalódniuk kellett.

*

Warren Kenton (nagyon barátságosan beszélgetett velem a szünetben) elmondása szerint hagyományos mestereknél tanulta a kabbalát, élesen ellenezte azonban, hogy ez a misztikus tan csak a csekély számú kiválasztott részére legyen hozzáférhető. A Kabbala elzárása az egyszerűbb emberektől – magyarázta – csak Sabbatai Cvi álmessiási mozgalma után lett általános. A XII–XIII. századi Spanyolországban mindez még az egyszerű zsidók számára is hozzáférhető volt, s ő ezt a hagyományt tekinti autentikusnak.

Gadó János

Fotó: Tóth Csilla

Emlékezet nélküli ország

Kőrösi Zoltánnal beszélget Csáki Márton

Sorozatunkban olyan fiatal írókat kérdezünk, akiknek egy-egy fontosabb alkotása erősen kapcsolódik a zsidósághoz. Elsőként Kőrösi Zoltánnal (1962) beszélgettünk tizedik kötete, a *Milyen egy női mell? Hazánk szíve* című regénye kapcsán. Az alábbi beszélgetés „kettős interjúnak" indult – Grecsó Krisztián részben azonos kérdésekre adott válaszait következő számunkban olvashatják.

– Korszerűtlen kérdés, de létezik máig érzékelhető hatása a népi-urbánus vitának? Önnél alig idősebb szerzőtől hallottam, hogy kollégái kérdőre vonták ez ügyben, másrészt az ön generációja egyformán empatikusan viszonyul a különböző élményvilágokhoz.

– Nem a kérdés korszerűtlen, hanem ezek a fogalmaink rekedtek meg egy avíttas, meglehetősen silány beszéd-

módban. Látszik az az irdatlan maszatosság és fedettség, amit az „én generációm” nem tudott nem észrevenni. Urbánust mond, és zsidót gondol? Népit mond és korszerűtlent ért? Őrület. Kortársaimnak, akik látták, hogy olyan országunk van, ahol csupán települések és lakosok vannak, de a tradíciókat, ambíciókat, életformákat tekintve nem létezik valójában se város, se falu, nem lehetett gyanakvás nélkül hallania a „népi-urbánus” ellentétről. Nem csupán szellemi alapállásról beszélek: nem volt nehéz megérteni, hogy valójában egy nem túl cizellált virágbeszédet hallasz, ami világosan felismerhető hadászati technikákat jelent. Ráadásul e beszéd legharcosabb képviselői inkább hasonlítanak egymásra, semmint különböznek. Egy tragédiákkal, megkésettségekkel megvert, de mégiscsak 21. századi társadalomban, mind az esztétikai kérdésekben, a tradíciók kezelésében, mind a politikához való viszonyulásunkban sokkal összetettebben és nagyobb méltósággal kellene szólnunk. Egy emlékezet nélküli országban az el nem mondott sorsokhoz kell empátiával fordulni, nem az ócska napi politikával átitatott kérdésekhez.

– Az irodalmi hagyomány nem rejt pozitív példákat? Önnek kik a legfontosabb szerzői? Gondolok itt világirodalmi hatásokra is, főként Márquezre.

– Eltáncolnék kissé ettől az obligát kérdéstől, a magyar irodalomra ugyanis jellemző, hogy nemigen viszonyul a maga hagyományához, ami egyébként is nagyon töredezett. Összefügg ez azzal, hogy ma is rettenetesen empátia nélküli, álságos az irodalmi életünk. Persze nehéz a magányos munka után nem fedetlen idegvégződésekkel kimenni az utcára, mégis feltűnő, hogy esztétika és érvényesülés, kereskedelmi haszon és érték, monopóliumok és kanonizációk miként csúsznak egymásra, s eredményeznek egy nyilvános és nem nyilvános beszédet, illetve totális szolidaritáshiányt. Ha mégis sorolnom kell a számomra fontos szerzőket, akkor legyen egy Krúdy–Kosztolányi–Füst–Ottlik–Mészöly vonal, de Füst Milánról szólva az ember odaérti például Rushdie-t és Saramagót. A művek időt és teret nem ismerve tartanak rokonságot, s számomra ebben a mondatok miléntje, a történetek átadása, a prózaesztétikai szempontok a legfontosabbak. Mifelénk a dél-amerikai regényen igazából Márquezt értjük, miközben ott van Fuentes, Borges, Cortázar, Llosa, ahogyan a valóság–fikció keveredésében, csodaszerűségben rám legalább annyira hatott Rushdie vagy Bulgakov is. A hatásvizsgálatoknál fontosabb, hogy kortársaimnak ki kellett bújniuk Mészöly, Esterházy, Nádas köpenyéből, s az ő nyelvújraalkotásuk ismeretében gondolkodhatott el ki-ki szándékokon és képességeken. Alkotni (írni és olvasni) azokért az elemelkedésekért, mágiákért, kitüntetett pillanatokért érdemes, amikor az eltervezett folyamatokhoz képest valami váratlan következik be. Nyilván ezernyi adalék hozható fel a történetmesélés, szerkesztés elemzésekor: befogadásesztétikai megközelítések, az olvasókhoz való eljutás vágya, rétegzettség, a történet mint sűrítettség, rítus, és mint olvasóhoz szóló udvariassági gesztus, anekdotikusság… nem hiszem, hogy bizonyos transzcendenciák megjelenése mindössze a dél-amerikai regényre volna visszavezethető.

– Arról, hogy mit jelenthet a múlt feldolgozása, többek közt az ön művén keresztül sikerült fogalmat alkotnom. Tulajdonít ilyen megismerő feladatot az irodalomnak, vagy csak a történet megtalálása fontos?

– Hiszem, hogy a létezésünkről, a világ valamennyire megismerhető titkos szerkezetéről van olyan tudás, amit csakis a regény mondhat el. Ha nem hinnék ebben, mire volna az öröm, hogy könyveket írjak, s mire volna a hiúság, hogy közzé is tegyem őket? Legutóbbi könyveim kapcsán tapasztaltam, mennyire hiányzik az elmondás lehetősége a társadalmunkból. Műveimet olvasva sokan kerestek meg csak azért, hogy beszélhessenek valakinek az életükről, mert elemien hiányolták az élményt: *elmondani a történetemet, s legyen, aki meghallgatja.* Az így kapott történeteket ajándéknak és rítusnak tekintem – utóbbi annyit tesz, hogy rímelnek, felelnek egymásra, összeolvadnak és megtisztítják egymást, s jó esetben éppen ez az ismétlődés, összekapcsolódás, illetve a rendkívüliségek szerkezete tud valami érvényeset állítani létezésünkről.

– Amikor a zsidóság mint irodalmi téma előkerül, megformál egy figurát, milyen atmoszférával azonosítja ezt a világot?

– A zsidóság mint irodalmi téma soha nem merült fel bennem. Igaz, történeteim erős hányada zsidó sorsokhoz, identitásokhoz kapcsolódik, legutóbbi könyvem lényegében erről szól. A köznapokból kiveszett a történetmondás szocializációja, ám a történetmondás képessége is elsorvadt. Akik megkerestek, gyakorta Bernhard egy mondatát idézték fel bennem: „mintha csak albérlői volnának a saját életüknek”. Beszélni akartak, de nem voltak szavaik, nem ismerték fel saját történetüket. Lenyűgöző, megrázó történeteket is kaptam, s észrevettem, hogy létezik valami kapocs e történetek átadási képessége és a zsidó identitás között. A felfoghatatlan és megemészthetetlen traumák, az asszimiláció kérdésétől a holokausztig megkerülhetetlenek egy magyar nyelvvel dolgozó regényíró számára, de egy másik mondást idézve: „csak annak van élettörténete, aki el is tudja mesélni azt”. Családkutatások alighanem bizonyíthatnák, milyen összefüggések vannak a zsidó identitás és a történetek megőrzési, átadási képessége között. Tudom, ez az oka annak is, hogy leginkább ezekben a történetekben ismertem fel allegóriákat.

– Érezhető, mennyire lenyűgözi az etnikai, kulturális sokszínűség. Valami különös érzékenység az oka, hogy olyan figurákat választ, akik kulturálisan is jellemezhetők? Segít ebben valamilyen – az élet bármely aspektusában megmutatkozó – kisebbségi pozíció vagy maga az írólét biztosítja ezt?

– Nincsen olyan gondolkodó ember, aki ne kisebbségből nézne a világra. Ez nem csak adottság, ez választás kérdése is: a kisebbségben levés ebben a mi világunkban a méltóságosabb, erkölcsösebb létezés. Életem egy szép évében Lisszabonban éltem, azóta tudom, milyen beleereszkedni egy másik ország mindennapjaiba, s azt is, mennyire a magyar nyelvhez vagyok kötve. Elég baj, hogy miközben a felszínen oly sok minden a multikulturalitásról szól, a gyakorlatban ez csupán

egymás mellett éléseket jelent. Szerencsésebb történelmi korszakokban ez a mi országunk is ötvözni tudta az együttélést az egymásra hatással – Budapestünk is ettől lett fényes idejében azzá, ami volt.

– Sok szerző visszatér egyfajta hagyományosabb történetmeséléshez, amiben a zsidó tematika is nagyobb természetességgel jelenik meg. Mi a zsidóság: az „érdekessé tevés” eszköze, ahogy Danilo Kis fogalmazott, vagy egyszerűen megírhatatlan nélküle egy „magyar történet”?

– Különös, hogy a zseniális Danilo Kis mondott egy ilyen furcsa mondatot… Tudatosan soha nem fűszereztem valamely vallási, etnikai identitással egy történetet. Ellenkezőleg: ha a történet mint állítás a létezésről nem tudja érzékeltetni a maga jelentéstartományát, akkor nem lesz több egyszerű anekdotánál. Látok egy fát a gyökérzetétől a legkisebb leveléig, de valahogy akként, hogy némely kivételes pillanatban a maga teljességében létezik, illatával, suhogásával, évgyűrűivel és bogaraival együtt. Ezt próbálom az intellektus és az érzékek számára a lehető legerősebben visszaadni, vagyis azt a szükséges és elegendő részletet kiemelni, ami ahhoz kell, hogy a létezhetőség határára jusson. Az olvasó érzékei akkor élednek fel igazán, ha az általam megalkotott fa árnyékait, leveleit, ágait ő teremti meg önnönmagában. Egy prózaíró igazi próbája az, miként találja meg az elmondhatóság és újrateremthetőség, az átadhatóság és elképzelhetőség közötti keskeny peremet: rítust kell teremteni, a jelképek és sejtelmek kölcsönhatásával. Magyar történet? Az a galíciai eredetű zsidó család, amelyik megélte ebben az országban az elmúlt közel kétszáz évet, hogy aztán egy sarja a család történetét elmesélve lehetővé tegye számomra a *Milyen egy női mell?* megírását… itt vannak, itt élnek velem: itt vannak a fényképeik, emlékeik, vágyaik, fájdalmaik, a sorsuk. És ha megközelítően jól tudtam elmondani, amit szerettem volna, akkor ezekben a sorsokban itt vannak a magyarországi zsidóság archetipikus történetei is. Magyar történet, hát persze. Hiszen mindannyian kisebbségi magyarok vagyunk.

KŐRÖSI ZOLTÁN

Árnyékok

LEVÉL

1944 októberében, amikor a nyilasok átvették a hatalmat, és a Nemzeti Számonkérő Szervezet hozzálátott a még megmaradt zsidóság teljes megsemmisítéséhez, az akkor már a hatvanadik évén túllépett nagyanya és a lánya, akik már korábban, ahelyett hogy felvarrták volna a csillagot, hamis papírokat szereztek, most minden ésszerűségnek fittyet hányva keletnek indultak, Budapestre szekereztek, egyenesen a budai várba mentek fel, s nagyanya némi keresgélés után beállt szakácsnak egy SS Obersturmbannführerhez. Eleinte egy cselédszobában, majd egy bunkerban laktak, nagyanya több hónapon át főzött a német katonákra, akik olyannyira megszerették, hogy Muttinak szólították. Karácsonyra az orosz csapatok körbezárták a várost, s bár a Kőszegen tanyázó Szálasin kívül más nemigen hihette, hogy van még értelme a harc folytatásának, nyilvánvalóvá vált, az utolsó emberig tart majd a küzdelem. Mielőtt a németek felrobbantották volna az Erzsébet hidat, s utolsó, elkeseredett próbálkozásként a budakeszi hegyek felé akartak volna a gyűrűből kitörni, Walter, a német ezredes összepakoltatta a szakácsnőt és a lányát, ellátta ennivalóval, zsírral, lisztel, és elküldte őket, meneküljenek. Nagyanya és anya egyenesen hazamentek Pestre, a Bokréta utcába, ahol a légoltalmi pincében fázva és éhezve kucorogtak a többiek, a család evangélikus ága húzta meg itt magát. Nagyanyáék vitték magukkal Walter búcsúlevelét, amit a német tiszt a kitörés sikerében egyáltalán nem bízva az anyjának írt haza, Németországba, s amit Muttira, a szakácsnőre bízott, ő adja fel. A fadobozokba pakolt élelmiszer éppen elég volt arra, hogy kihúzzák az ostrom végéig. Nagyanya őrizte a levelet, de feladni sokáig nem merte: a harcok után, amikor megindult a postai szolgáltatás, mindenki tudta, hogy ellenőrzik a küldeményeket, ráadásul a címzett város, Walter szülőhelye Németország keleti felére, az orosz zónába esett. Józan ésszel gondolni se lehetett arra, hogy akár a háborút közvetlenül követően, akár később, a létrejött Német Demokratikus Köztársaságba címezve feladják a búcsúüzenetet. 1959-ben, amikor egy társasutazás keretében anyáék kiutazhattak Olaszországba, az ő kezébe adta Nagyanya a megsárgult borítékot, vigye ki magával, s ha nem figyelik, küldje el. A mindvégig leragasztott boríték, az SS-ezredes utolsó híradása így csaknem tizenöt év várakozás után olasz földről indult haza, de hogy megérkezett-e vagy volt egyáltalán valaki, aki kézhez vehette volna, erről soha nem szereztek tudomást.

VÁRAKOZÁS

Két nő áll a Ferenc körút és a Tompa utca kereszteződésénél a közlekedési lámpa zöld jelzésére várva. Nagyjából egykorúak lehetnek, az a fajta, öregnek még túl fiatal, fiatalnak már túl öreg asszonyok, akik számára az idő létezése, s persze az idő mindennapi múlása korántsem valami elvont, metafizikai távlatban tárgyalható fogalom, mi több, még csak nem is a megbeszélhetőség tárgyát képező valami, hanem a magát minduntalan ezer apró részletben megmutató, tapintható valóság, reggeltől reggelig tartó fizikai élmény. Közel állnak egymáshoz, a fejük, a festett hajuk szinte össze is ér, mégis hangosan beszélnek, nem holmi indulat okán, inkább úgy, mintha nem bíznának abban, hogy a másik valóban hallja a szavukat.

De hát az nem lehet, mondja az egyikük, az nem lehet, hogy ezt így

meg lehessen csinálni. Az nem lehetséges, hogy ezt a csalást, azt az irdatlan disznóságot a világ csak így szó nélkül hagyja.

A világ, válaszolja a másik, a világ, édesem, magasról szarik rá. És magasról szarik rád is meg rám is. Gyere menjünk, zöld a lámpa.

Egymásba karolva indulnak el, s közben beszélnek tovább.

EMLÉK

Persze egyedül volt a szobában, tudja ő ezt, és nem is állít mást, egészen pontosan ő nem is állít semmit, csak annyit akar elmondani, hogy akkor, azon a délutánon, amikor ott, abban a fotelben üldögélve behunyta a szemét, hirtelen egészen világosan, tisztán megérezte valakinek a jelenlétét a szobában, úgy érti, hogy nem csak megsejtette, de fizikai értelemben is világosan érezte, még a helyét is tudta, hogy hol van, s most is meg tudja mutatni, annak ellenére, hogy amikor aztán kinyitotta a szemét és odanézett, nem látott semmit, azaz nem látott semmi szokatlant, csupán az üveges szekrényt, előtte a csillogó parkettát, és sehol semmi nyoma a jövevénynek: ám, és ezt szeretné legfőképpen elmondani, ez őt nem rémülettel töltötte el, illetve csak egy rövid, átsuhanó pillanatig, majd ezt a nyilallást azonnal valami valószerűtlen nyugalom és béke váltotta fel, mi is, talán a rémület hiánya, igen, mintha a szeme megbizonyosodott volna arról a semmiről, de közben mégis, mintha valaki megérintette volna a vállát, ezt is meg tudja mutatni, azt a helyet, ahol mostanáig érzi az érintést.

BŐR

Emlékszik arra az emberre, válaszolta, hogyne emlékezne, még ha el akarná felejteni, akkor is emlékeznie kellene rá, mert az emlékei erősebbek az akaratánál, s a tetszésük, szeszélyük szerint akkor bukkannak elő, amikor akarnak, váratlanul, amikor egy számára ismeretlen erő játéka előlökdösi őket, például emlékszik arra, hogy amikor bekapcsolták a rádiót, azt a zöld varázsszemes, barna, politúros, vászon hasú, nagy készüléket, ami a komód közepén terpeszkedett, a virágok között, akkor ez az ember, meghallva a bemondó hangját, az éterbe ömlő híreket, azonnal elvörösödött, melege támadt, és kisvártatva izzadni kezdett, valósággal patakzott róla a víz, az inge is átfoltosodott, azt mondta, nem tehet erről, de egyszerűen nem tudja elviselni a rátörő világot, felkészületlen erre, és máris csípős, savanykás szaga volt, mint azoknak a munkásoknak, akik délutánonként szálltak be a liftbe, és miután kiléptek az ajtón, a párájuk, a fojtó szaguk még sokig ott lebegett a helyükön, neki pedig a tenyerét az orrához kellett szorítania, nehogy beleszippantson ebbe a felhőbe, és elhányja magát.

HÉTVÉGE

Középkorúsága végére érő, ápolt asszony, jómódú férjjel és két, a felnőttkor küszöbén álló gyerekkel, aki bőrgyógyászhoz fordul, elmondani a panaszát, igen, elmondani csupán, hiszen megmutatni nem tudja, tekintve a hét közbeni rendelési időt, szavakkal kényszerül leírni azt, hogy látszólag szép és meglepően fiatalos a bőre, betegségnek és bántalmaknak semmi nyoma, ám péntek délutánonként visszataszító piros foltok jelennek meg az arcán és a karján, hazafelé tart, amikor már a villamoson érzi a viszketést, odahaza az első útja a fürdőszobai tükörhöz vezet, s lám, ott vannak azok a foltok, viszketnek és lüktetnek, mint valami újra növő sebhelyek, vasárnapra már merő vörösség az arca, látja az undort a férje és a gyermekei szemében, de ugyan ki tudná hibáztatni őket, hiszen neki is elég a tükörbe néznie, az egyetlen lehetőség, hogy kerüli őket, ha már önmagát nem tudja elkerülni, a legérthetetlenebb viszont az, hogy hétfő reggel, amikor munkába indul, egyszeriben és nyomtalanul tűnnek el a foltok, sebek, amelyek után nem marad sebhely és nem marad viszketés, most is csak beszélni tud róluk, megmutatni nem, próbálta már azt is, hogy pénteken nem hazafelé vette az irányt, például kirándulást szervezett vidékre, hogy kicselezze azt a lakásában fenyegető mit is, mondjuk így, allergiát, mert feltételezné, csakis efféléről lehet szó, holmi sugárzásról vagy kölcsönhatásról, kell hogy legyen egy megnevezhető anyag, ám ez se segített, mert késő délutánra megjelentek a vörös üzenetek, kínozni kezdte a viszketés, megmutatni nem tudja, elmondja hát, péntek délutántól hétfő reggelig egy viszkető sebhely az egész.

ÉLET ÉS IRODALOM

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

Kedvezményes éves előfizetési díj 15 500 forint
Megrendelhető a szerkesztőségben, telefon: 210-5149, fax: 303-9241
e-mail: **es@es.hu**

SZERETNÉNK ÖNT IS OLVASÓINK TÁBORÁBAN ÜDVÖZÖLNI.

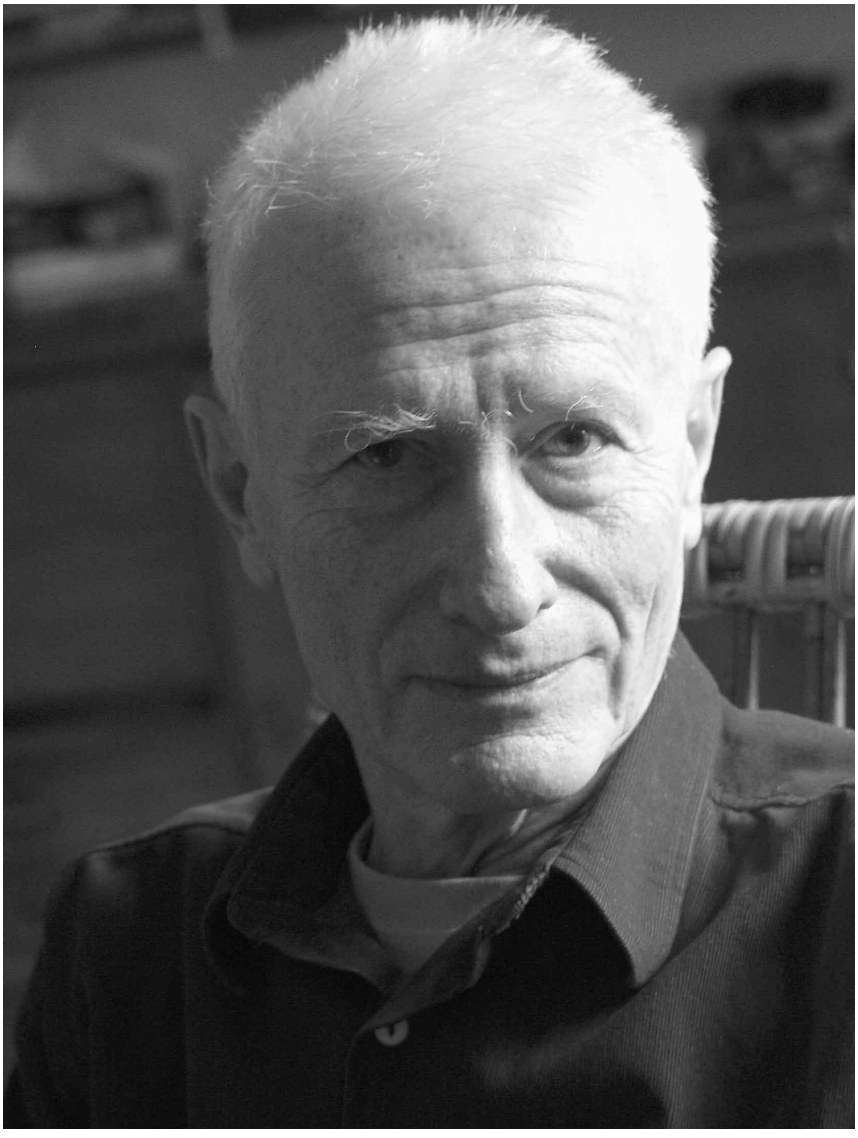
SZERZŐINK A TÉNYFELTÁRÓ ÚJSÁGÍRÁS, A KORTÁRS IRODALOM, PUBLICISZTIKA ÉS GRAFIKA ÉLVONALBELI KÉPVISELŐI.

PÉNTEKENKÉNT KERESSE A HÍRLAPÁRUSOKNÁL VAGY FIZESSEN ELŐ AZ **ÉS**-RE!

„Mindenkinek a saját portája előtt kell söpörnie...”

Ungváry Rudolffal beszélget Várnai Pál

Megjelent művei: Tezaurusz technológia (1979), Az osztályozás alapjai (1989), A gépfegyver szálkeresztje (1991), Utána néma csönd (1991), Ostromnapló (tévéfilm, 1995), Könyvtári információkeresés (Vajda Erikkel, 2000).

Fotó: Tóth Csilla

– Sokféle foglalkozása volt: gépészmérnök, vasesztergályos, író. Miért alakult így az élete?

– 1957-ben internáltak, utána kirepültem egy időre az egyetemről, s ott kapaszkodtam meg, ahol lehetett. Vasesztergályosként tudtam levelező hallgatóként visszakerülni az egyetemre, közben pedig a gyárban műveletervező lettem, és megtanultam a mérnöki hivatást. 1966-ban betettem a fiókba a friss diplomámat, otthagytam az állásomat, és műszaki fordításból éltem. Olykor feketén, jutalékért, svájci kereskedő barátaimnak segítettem suba alatt szerszámgépeket értékesíteni, ami kockázatos dolog volt. 1974-ben véletlen következtében megismerkedtem az információkereső nyelvek világával, és ez elkápráztatott. Úgy éreztem, hogy a fogalmak ma még igazán nem ismert rendszere mögött rejlik minden lehetséges tudás, erre mondhatta a Gauss, hogy „minden készen van, csak meg kell tudni fogalmazni”. Azóta is a fogalmakból, a struktúrájuk láthatóvá tételéből, a tezauruszokból élek.

– Résztvevője volt a demokratikus ellenzéknek, több írása jelent meg az 1979–82-ben írott Naplóban. Hogyan került kapcsolatba velük?

– Úgy nőttem fel, hogy gyűlöltem a pártállami rendszert. E gyűlölet miatt azonosultam azzal, amivel a kommunisták megbélyegezték a hozzám hasonlókat, hogy mélyen reakciós vagyok. Csak lassan ismertem föl, mennyire deformálta az a rendszer az

én tudatomat is. Alapvetően jobboldaliként éltem meg magam, holott nem akartam mást, mint nyugat-európai polgári demokráciát, mert azt tartottam minden hibájával együtt a legemberszabásúbbnak. Vágytam arra, hogy valamit tegyek az ellen, ami van. 1956-ban is így volt. Amikor az internálótáborból kiszabadultam, ugyan évekig rettenetes félelemben éltem, de nem engedtem meg magamnak, hogy a szembenállásomat elaltassam. Nem futotta a képességeimből. A mélylélektani szakirodalomban úgy írják le az ilyen alkatot, hogy gyengék az elfojtásai, és ezért nem tudja megoldani, hogy a saját gyengeségét, feszültségeit eltüntetve a szeme elől próbáljon meg békességet találni. Kerestem az alkalmat, hogy olyan emberekkel találkozzam, akik szemben állnak ezzel a rendszerrel. De kezdettől fogva nem nagyon tudtam szót érteni azokkal, akik — hitem szerint hozzám hasonlóan — jobboldali alapon utasították el a rendszert, mert egyszerűen más mondatokat alkottak, mint én. Anyám svájci volt, és így én félig nem vagyok magyar. Gondolkodásom inkább a svájciakra jellemző, racionálisabb, mint azoké, akikkel magyar jobboldaliként találkoztam. Azokkal tudtam inkább barátkozni, azok iránt voltam inkább kíváncsi, akik baloldalról elindulva utasították el a rendszert, miközben borzolták az idegeimet a baloldali beidegződésükkel. Nagyon megviselt, hogy a pártállammal való szembenállásuk a hatvanas, a hetvenes és még a nyolcvanas évek elején sem volt számomra eléggé radikális, mert nem voltak még képesek egészében elutasítani a világ kommunista megváltásának eszméjét.

– Ez ki is derül az írásaiból. Egy helyütt például beszámol a német baloldallal való találkozásáról.

– Az 1968-ban elkezdődő nyugati diáklázadás és az új baloldal számomra katasztrofális élmény volt, az egyik legmegalázóbb. 1972-ben Nyugat-Németországban szembesültem az ottani baloldali egyetemi szervezetek tagjaival s a messianisztikus nézeteikkel. Semmibe vették a kommunista eszmék okozta politikai megaláztatásaimat, s én annyira megrendültem a vörös zászlóiktól, az agresszív nézeteiktől, hogy magamra maradva egy múzeumban, kicsordult a könny a szememből. Annyira féltettem a rokonszenves és jól működő német társadalmat. Magyarországon a baloldaliak egy része a tapasztalatai következtében nem volt ennyire vak, ugyanakkor szellemileg mozgékonyak voltak, s amikor kezdtek nyíltan szembeszegülni a rendszerrel, hozzájuk sodródtam, mert a jobboldalon nem volt nyílt szembenállás. S ha volt is (körítve akkor még csak némi zsidózással), azzal nem tudtam mit kezdeni.

– A gépfegyver szálkeresztje című könyvének már a címe is utalás arra a dühre, amelyet a pártállammal szemben érzett. A könyvben szerepel Krisztán és Trizrolda története, amelyben a női főszereplő azt kérdezi a férfitől, hogy zsidó-e, mire az ingerülten és kitérően válaszol. A „zsidó” szó különben is gyakran előfordul írásaiban. Idézek az egyik esszéjéből: „Zsidónak lenni nem olyan élmény, amely elől ki lehetne térni ma Magyarországon... A magyar nép többsége se saját antiszemitizmusával, se saját bűntudatával nem tud mit kezdeni.” Mennyire aktuálisak ma ezek a megállapítások?

– Ezt a hatvanas évek végén írtam, egyszerű a magyarázata. Világoskék szemem volt, szeplős arcom, szőke hajam, az „árja” voltom bizalmat kelthetett antiszemita környezetben. Nem voltak illúzióim: pontosan tudtam, hogy a hazámban milyen mértékben élt az antiszemitizmus. 1944-ben anyám, svájci lévén nem is nagyon értette, hogy mi történik körülötte, és amit értett, azt mélyen megvetette (mindezt ráadásul németül, mert otthon ez a nyelv járta). A szüleim nem tartották fontosnak, hogy amikor a házat, amelyben laktunk, csillagos háznak nyilvánították, elköltözzünk. Az ostrom alatt láttam a halottakat, láttam, amint a házunkból elvitték a gettóba az ott lakókat, láttam agyonlőtt zsidónak nyilvánított embertársaimat az utca kövezetén heverni, és láttam, amikor a túlélők visszajöttek. Ez nekem elég volt – egész életemet végigkísérte. Nyolcévesen azt éltem meg, hogy engem azért nem lőttek le, azért nem kellett gettóba mennem, mert nem voltam zsidó, s gyerekként nyomasztott, hogy nekem ehhez mi közöm van. Amikor pedig nagyobb lettem, a felelősség kérdése végigkísérte az életemet. Soha nem tudtam attól elvonatkoztatni, hogy miként zsidózhat valaki mindazok után, ami 1944-ben megtörtént!

– A forradalmat a miskolci egyetemen érte meg, 1957-ben internálták. Élményeit megírta az Utána néma csönd című dokumentumregényében. Kivégzést, lincselést látott közelről, nemrég Lincs című írását az ÉS is közölte. Egy másik, szintén az ÉS-ben közölt publicisztikájában a félrenézés jelenségéről ír, amely mind 1944-ben, mind 1956-ban megnyilvánult.

– Aki az ötvenes, hatvanas, hetvenes években megjegyzést tett a zsidókra, az nem nézett szembe azzal, hogy ilyen szemlélet alapján mi történt ’44-ben. Rám hatott a katolikus hitoktatás, gyerekkoromban naponta imádkoztam, templomba jártam, és nagyon átéltem azt, hogy az ember a rosszért elnyeri büntetését. Ma is érzem magamban azt a sajátos vágyat, hogy jó legyek. Ezért a ’44-ben történtektől nem tudtam elvonatkoztatni, s amikor ’56-ban lincseltek, szembesültem azzal a borzalommal, melyet ez a bűn képviselt, nem értettem, hogy-hogy napirendre tudnak térni azon, ami a forradalom idején a szemük előtt történt. Meglett a büntetése: a pártállam idején ezeket a gyilkosságokat rángatták elő, hogy az egész forradalmat diszkreditálják. A forradalom egészére azonban nem a lincselés volt a jellemző, hanem a félrenézés a láttára, és az én tudatomban ’44 szörnyűsége és ’56 szégyene akár akartam, akár nem, összekapcsolódott, pedig nekem a forradalom a legnagyobb politikai reményt jelentette.

– Miért internálták 1957-ben?

– Nem mértem fel, hogy mivel jár a tényleges szembeszegülés a diktatúrával. Még akkor sem kezdtem el igazán felnőttként félni, amikor 1957 januárjától egyre inkább érzékeltem a hazug, mindent elnyelni kívánó kommunista nyomulást, melyet már 1945 első pillanatai óta ismertem. Elsősorban a kommunisták iránti gyűlölet erősödött fel megint bennem. Amikor 1957 február-

jában a karhatalom körbevette a miskolci egyetemet, és kezdték felolvasni a 120 letartóztatandó hallgató és tanár nevét, szinte vágytam arra, amitől ugyanakkor rettegni kezdtem, hogy olvassák fel az én nevemet is. Megkaptam, amit meg kellett kapnom: úgy megvertek, hogy egy hétig nem tudtam a hátamon feküdni. Akkor, húszévesként kellett ezt az országot a maga szörnyű kegyetlenségével a végleges hazámnak éreznem. Talán csak egy zsidónak nyilvánított német érezhet így, aki Auschwitz után képes volt Nyugat-Németországba visszatérni.

– Arról is ír, hogy ma, politikai érdekeknek alárendelve, összemossák a forradalmárokat a lincselőkkel, a gazemberek együtt szerepelnek emléktáblákon a forradalmárokkal.

– Minden jelentősebb dolog a valóság sarában keletkezik. ’56 után ismerősök elmesélték, hogyan harcoltak. Egyikük például ott volt a Kiscelli Múzeumnál november 4-én, és elkezdték kilőni az ágyúkból a lövedékeket. – De hát hova céloztatok? – Csak úgy lőttünk – mondta, mintha ez természetes volna. Forradalmárok voltak? A kommunista rendszer elleni ellenállás erkölcsileg teljesen legitim volt, még ha egyes részletei illegitimek voltak is. A francia forradalom vagy a kora középkori kereszténység ugyanilyen ellentmondásos borzadály volt. Aki felvette a harcot a szovjet páncélosok ellen, az még ha bűnöző is volt, az igazságtalan, erkölcstelen hatalom elleni ellenállás szereplője. 1956-ban az utcán igazán csak a legelesettebb proletárok harcoltak, s ezért bőven akadhattak közöttük olyanok, akikre később ráhúzhatták a vizes lepedőt. A középosztály nem jeleskedett a fegyveres harcban. Ami a Köztársaság téren történt, nemcsak gyalázatos, terrorisztikus mészárlás volt, hanem teljesen felesleges is, még ha a pártházban lévők kommunista vezetők némi veszélyt is jelentettek a forradalomra.

– Egyszer egy külföldi magyar egyetemi tanár kollégámmal szóba jött a múlttal való szembenézés szükségessége. Megdöbbenésemre az illető azzal hárított, hogy nincs mivel szembenézni: jött az ÁVO, tehát „kvittek vagyunk.” Lehet a történelmet ennyire leegyszerűsíteni?

– Persze, hogy kvittek vagyunk, de ebből még semmi más nem következik, mint hogy mindenkinek a saját portája előtt kell söpörnie. Az ÁVH nem zsidó ügy, tehát nem semlegesítheti a magyar holokausztot. Voltak ugyan zsidók, akikben az átélt traumatikus élmények olyan mértékű megtorlási, jóvátételi vágyat eredményeztek, hogy képesek voltak ezt az ÁVH soraiban kiélni, de ez nem „a” zsidóság, ahogy az antiszemitizmus nem „a” kereszténység. A kommunista eszményt a zsidó-keresztény kultúra hozta létre, mintegy zsákutcás következményeként a felvilágosodásnak. Velejéig hazug, főleg pedig önámító dolog nem zsidó üldözöttként azzal kompenzálni, hogy a pártállamot a zsidók dolgának tekintik. A pártállam létrejöttéért éppen nem a zsidók, hanem az a zsidógyűlölő politikai világ hívei voltak a felelősek, amely belevitte az államot a legkorábbi, és a németországinál is radikálisabb zsidótörvényekbe meg a nemzetiszocialista német állammal való, szükségtelenül totális szövetségbe.

– Nemrég jelent meg Szilágyi Ernő ismeretlen memoárja a magyar vészkorszakról. Kasztner munkatársaként Szilágyi 1944-ben részt vett a sokat vitatott zsidómentésben. Úgy tudom, hogy elég közel állt a már idős Szilágyihoz?

– Megrendítő felismerés volt később, felnőttként rájönnöm arra, hogy fiatal korom egyik fontos vonatkoztatási személyének legfontosabb tulajdonságáról semmit sem tudtam. Ha tudtam volna, hogy Szilágyi Ernő annak idején Kasztner munkatársaként a deportálások középpontjában élt, az nekem, 1958–66-között, a barátságunk éveiben lehetővé tette volna, hogy ellenőrizhessem a gondolkodásom helyességét. Megkérdezhettem volna, hogy amikor választania kellett kevesek megmentése és a harangok kaotikus pánikot okozó félreverése között, miért nem az utóbbit választotta? Miért nem tette világossá: a zsidók meg fognak halni, ha deportálják őket. Mert ma is úgy érzem (noha még engem is rettegés fog el attól, mi lett volna a következménye, pedig csak képzeletben játszom le újra meg újra), hogy inkább szaladjon szét sikoltozva és őrjöngve mindenki. Hogy a teljes nyilvánosság előtt – ha egyáltalán lett volna erre erő – külön-külön, nagy erőbevetéssel cserkésszék és lőjék le az embereket. Ami még mindig jobb, mint engedelmesen, ugyancsak rettegve átélni a tehervagont, és bemenni az auschwitzi elgázosítóba, és a saját ürülékbe rogyva elpusztulni.

– Sejtelme sem volt Szilágyi korábbi szerepéről?

– Csak későn tudtam meg, hogy Cvi – ezt a nevét megosztotta velem, és hálás vagyok érte – azok közé tartozott, akiket a teherautókért kicseréltek. Eljutott Svájcba, ahol nem vállalta az aliját, mert már akkor belemerevedett az ortodoxiába. Eltávolodtam tőle. Nem tudtam követni, ahogy felmagasztosította a Ferenc József-i időket. Értem, hogy szegény, lélekben megkínzott magyarként és zsidóként kapaszkodót keresett, és ezt a Monarchia korában vélte megtalálni, amikor még nem fenyegették halálosan. Számomra ez a vigasz túl egyszerű megoldás volt. Különös rejtélye a sorsnak, hogy felnőtt, családos életem utóbbi évtizedeit – a szüleim jóvoltából – abban a házban tölthettem, ahol 1938 után Sárközi György élt, amíg el nem hurcolták, és ahol 1945–48 között Márta, a felesége szerkesztette tovább a *Válasz* című folyóiratot. A szüleim minderről nem tudtak, amikor a lakást 1948-ban megvették, csak meg akarták őrizni azt a kevés pénzt, amit apám a műhelyének felszámolásával meg tudott menteni, mielőtt még államosították volna. Anyám, a svájci, járva az eladó lakásokat, ebben a számára mindvégig idegen országban egyszer azzal tért haza, hogy talált valamit: ugyan nem beköltözhető, de az atmoszférájában van valami, ami miatt tudja, hogy ezt kell megvenni. Harminc év múlva üresedett meg, és jó negyven év múlva, 1989-ben már ebben a lakásban ért bennünket a felszabadulás. 1945-ben ugyanis csak megszabadultunk valamitől, de nem lettünk szabadok. Most meg a szabadsággal kell tudni megbirkózni, ami csak látszólag nehezebb, mint némán tűrni. Valójában örömteli feladat.

MENTA TERASZ

Formához a tartalom

Rögtön szembeötlik a kiváló ízlés, amint a Margit körúton nemrégiben megnyílt Menta terasz éttermet megközelítjük. Nem hivalkodó, mégis figyelemfelkeltő, barátságos külső, a varázs pedig csak fokozódik, amikor a belső tereket is szemügyre vesszük. Nem spóroltak az anyaggal, mindenből a legjobb minőség, különleges hangulatú helyiségek, meleg színek fogadnak bennünket. (Felszolgáló sajnos nem, így egy picit még téblábolunk, mire megkapjuk telefonon foglalt asztalunkat.) A lecke fel van adva: a patinás Paksi halászcsárda romjain újjászülető vendéglő méltó utód kíván lenni, talán azzal az apró különbséggel, hogy nyilván nem óhajtanak tönkremenni. Az étlap kicsit zavarba ejtő, egyelőre nem sikerült eltalálni a fő csapásirányt, magyaros, hagyományos ételek mellett a tájidegen és procc tigrisrák, vagy az olasz sonkába göngyölt spárga is megtalálható. Főhajtás a nagy előd előtt: dunai halászlé is szerepel a menüben, és egyáltalán nem rossz. A szétázott lebbencstészta-darabok nem hiányoznának, de még így is teljes az élmény. Másik előételünk a tatár bifsztek a leírás szerint pácolt bélszínből készül, az íze gyakorlatilag hibamentes, de az árához képest (2100 Ft) a mérete parányi. A főételekből hiányzik a spiritusz, az a kis többlet, amitől emlékezetes fogás lesz az amúgy finom ételekből. Sóletet kérünk „minden belevalóval” (töltött libanyakkal, sült libacombbal, főtt tojással), és ez utóbbiak tényleg belevalók: füstösek, sósak, szaftosak. A sólet pedig „csak” finom, de nem kiemelkedő. A mézes-mustáros csirketokány nevű étel elvileg steakburgonyával érkezik, mi ezt falun csak hasábkrumplinak hívjuk, a tokányt önálló kosárkában hozzák, ki tudja, miért. Az ötlet nem jó, de az íze igen. A francia sajttorta kísérője a grillázsfagyi, érdekes találmány, furcsa ízkombináció, de inkább jónak, mint rossznak értékelném. A fagyit. A torta viszont már a túloldalra billen; száraz, morzsásan roppan, feledhető. A házi mézes gyömbéres pálinka viszont igazi gyöngyszem, csak meg kell kérni, hogy rázzák föl az üveget, különben úgy járnak, mint mi, akik az egyik körben csak a mézszirupot csíptük el. Összességében persze jó kis hely ez, és még van is hova fejlődnie. De ehhez a konyhának fel kell nőnie a belsőépítész tehetségéhez.

Fotó: Tóth Csilla

– dibbuk –

Summary

János Gadó’s editorial examines the debate provoked by an American literary historian, Alvin H. Rosenfeld’s essay which triggered the confrontation of Zionist and anti-Zionist Jews. ”*A study has stirred the waters in the English speaking world, opening a new front in the never ending fights about Israel – or rather it called the attention to a line which has gradually gained importance.*”

In a book to be published by Szombat under the title *New Anti-Semitism*, László Valki international lawyer discusses the relationship of the UN and Israel. Valki’s study appears in this issue of Szombat.

We publish a series on the traditional and Jewish aspects of adoption: “*Nothing to be ashamed of*” – is the title of an article by Zsuzsa Shiri who discusses adoption in Israel with great empathy: ”*Abigail, the mother of two boys brought to Israel from Saint Petersburg, told me that their school teacher once told off her elder son, because he wrote in detail about his own adoption in an essay they had to do for the „family day” at school. The teacher thought this should have been kept a secret, because it does not concern others.*” Andrea Sturovics wrote about the halachic background of adoption.

Árpád Pünkösti journalist and author of – among others – the biographical trilogy on Mátyás Rákosi, Hungary’s Stalinist leader between 1949-1956 – wrote a piece investigating the past: *”My father, holding Szálasi’s hand”*. Pünkösti undertook a difficult job: because he wanted to write about his father who had a high position within the arrow cross (Hungarian Nazi) party and later lived in emigration. The fact that Pünkösti chose *Szombat* for publishing this text which tells so much about his inner emotional struggles as well, is also part of the process of dealing with the past.

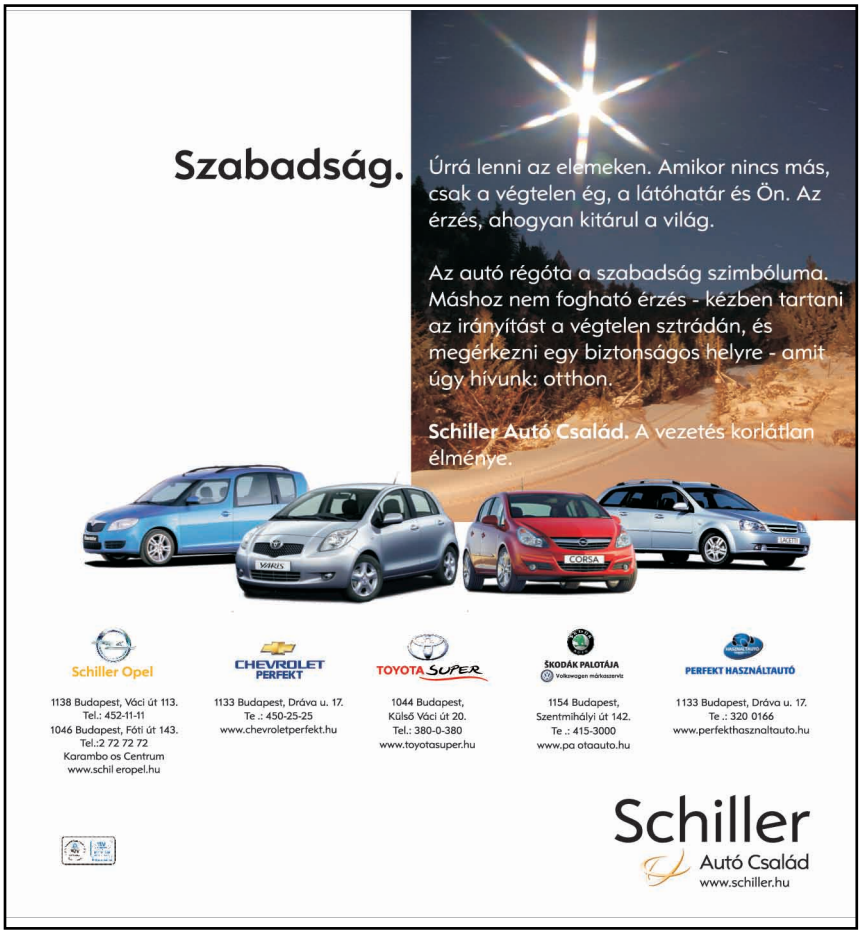
”A country without memory” – is the title of an interview with author Zoltán Kőrösi by Márton Csáki. Kőrösi states about the urbanist–populist debate: ”*It was not difficult to understand, that what you are hearing is a not too sophisticated coded language which refers to obvious military techniques. And there is more similarity than difference between the most fierce representatives of this speech.*” Following this interview we publish some of Kőrösi’s short stories under the title ”*Árnyékok”*.

Pál Várnai interviewed Rudolf Ungváry writer, publicist, who – among other things – spoke about the difficulties of dealing with the Hungarian past: ”*Everyone should look at their own faults first…” ”I grew up hating the state party system. Because of this hatred I realized I had become what the Communists called people like myself: deeply reactionary. Only graduallay did I realize how the system distorted my own consciousness.*”

We report on the three-day seminar on the Kabbalah led by Warren Kenton and organized by the Federation to Maintain Jewish Culture in Hungary. We also discuss the electoral assembly of the Jewish Community in Budapest and the Federation of Jewish Communities of Hungary.

A review of a restaurant called Menta is written by *dybbuk*.

A SZOMBAT-ról a legkülönbözőbb dolgokat beszélik:

„Ultraliberális”

„jobboldali”

„oknyomozó értelmiségi magazin”

„botrányszagú pletykalap”

„túl vallásos”

„hitközségellenes”

„öntudatos és bátor”

„revolverlap”

„a szélsőjobb malmára hajtja a vizet”

„a magyar zsidóság élő lelkiismerete”

Egy dolgot soha nem állított senki: hogy a SZOMBAT unalmas volna!

Ne tétovázzon: fizessen elő Ön is!

Címünk:
1065 Budapest, Révay u. 16.

Telefonszámunk:
311-6665 (fax is),
311-9214

E-mail: info@szombat.org
Internet: www.szombat.com

A BÁLINT HÁZ KIEMELT PROGRAMJAI

SZARVAS 2007 - NEMZETKÖZI ZSIDÓ IFJÚSÁGI TÁBOR

Jelentkezés: április 22-től a Bálint Házban

Jelentkezési időpontok: hétfőtől csütörtökig 15:00–19:00 és péntek 9:00–13:00

(vallási és állami ünnepnapokon nincs jelentkezés)

Turnusok:

I. július 1. - július 13. • II. július 15. - július 27.

• III. július 29. - augusztus 10. • IV. augusztus 12. - augusztus 24.

További részletek és online jelentkezés:

www.szarvastabor.hu

SZARVAS
JDC outreach network initiative
JDC LAUDER CAMP - HUNGARY

NYÁRI NAPKÖZIS TÁBOR

Idén is nyári napközis tábort szervez a Bálint Zsidó Közösségi Ház

Június 18-tól augusztus 10-ig összesen nyolc turnusba várjuk a vakációzó 6–14 éveseket. (Ezekbe természetesen külön is lehet jelentkezni.)

A turnusok hétfőtől péntekig 8-tól 17 óráig tartanak. A napközis tábor tartalmas szórakozást nyújt, többek között: kirándulásokat, sportolást, kézműves programokat, strandolást, mozit, múzeumlátogatásokat tartalmaz.

Ár: 9000 Ft/fő/hét (ez tartalmazza a kóser ebédet, és a napi programköltségeket)

Jelentkezés legkésőbb az adott hét előtti hétfőig Dominus Annánál: 06 70 547 9821

MÁJUS 8. KEDD 18:00

A HÉT FŐBŰN – BŰNÖK EZEK?

magyar film 2007

DÉR ANDRÁS–HELTAI PÉTER filmje

Mit takar ma a restség, a bujaság, a kapzsiság, a harag, a gőg, az irigység vagy a falánkság fogalma? Egy baráti társaság (pszichiáter, filozófus, irodalmár, közgazdász, táncművész) beszélget a főbűnökről és a morális értékek furcsa relativitásáról.

A vetítés után vendégünk lesz Dér András és Heltai Péter, a filmszemlén rendezői díjjal jutalmazott két alkotó.

Az est házigazdája: Perlaki Tamás

MÁJUS 9. SZERDA 19:00

ÚJRA RENDHAGYÓ PAPOLÁS

Félelemről beszélgetünk a különböző álláspontokat magukénak valló zsidó értelmiségiekkel. Meghívottak: **Feldmájer Péter**, a MAZSIHISZ elnöke, **Karsai László** történész, **Kelemen Katalin** rabbi.

Az est házigazdája: Pap Ágnes újságíró-szociológus

MÁJUS 12. SZOMBAT 19:30

OPEN JEWISH STAGE

36 óra együttlét, 30 fiatal európai színészpalánta, 4 próba a Gólem Budapesti Zsidó Színház csapatának vezetésével, és már össze is állt az előadás a Merlin Színházban.

Az előadás ingyenes, regisztráció: golem@golemszinhaz.hu, 06 20 973 0343

MÁJUS 13. VASÁRNAP 18:00

RIGÓ TAMÁS VONÓSNÉGYES KONCERTJE

Rigó Tamás vonósnégyese 2002-ben alakult a Zeneakadémia növendékeiből. Repertoárjukon népszerű művek, és a klasszikus zeneirodalom remekei szerepelnek. A következő művekkel lépnek színpadra:

Közreműködik: Láng Gabriella - zongora

Schumann I Esz- dúr zongorakvintett

Goldmark I Vonósnégyes

MÁJUS 19. SZOMBAT 18:00

AGORA AKADÉMIA

Kósa Klára keramikusművész

SZIMBÓLUMOK A ZSIDÓ KÉPZŐMŰVÉSZETBEN

A **Bét Orim Közösség** progresszív zsidó szabadegyetemi előadássorozata.

MÁJUS 20. VASÁRNAP 11:00

CSALÁDI PIKNIK

Hagyományos családi piknikünkre hívunk minden kedves családot, aki szeretne a természet lágy ölén tölteni egy napot, sporttal, piknikkel, gyermekprogramokkal, játékokkal.

További részletek: www.balinthaz.hu

MÁJUS 22. KEDD 21:00

SÁVUOTI TANULÁS

Egész éjszakás okosodás és okoskodás a Tóraadás éjszakáján, a Keset jegyében. Kávé, tea, előadások, beszélgetések, HetedHét hadova a Hetek Ünnepén.

További részletek: www.balinthaz.hu

MÁJUS 30. SZERDA 19:30

ÁTVÁLTOZÁSOK BEMUTATÓ

Isaac Bashevis Singer I A bolond Gimpel

Mrozek I Rókavadászat

A fiatal művészekből álló „HISTANUJOT", vagyis az Átváltozások Színházi Műhely idén egy Singer novellát és egy Mrozek egyfelvonásost mutat be. A két mű sok közös vonást mutat, mindkettő egyszerre tragikus és komikus. Az előadást **Salát Anna** társulatvezető rendezte.

www.balinthaz.hu

ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI FÓRUM

Támogatóink: **JDC** Magyarország és **MAZSIHISZ** Szervezetünk a **ZSKF** tagja

ALAPÍTVA 1994
BÁLINT ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI HÁZ
1065 BUDAPEST, RÉVAY UTCA 16.
TEL.: +36 (1) 311-6669
INFO@BALINTHAZ.HU
WWW.BALINTHAZ.HU